

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Lovro Peterlin

Mentor: red. prof. dr. Bojko Bučar
Somentor: asist. mag. Iztok Prezelj

POJAV DRŽAVNEGA TERORIZMA V
MEDNARODNIH ODNOSIH

Diplomsko delo

Ljubljana, 2003

staršema

*Da je želja realnost postala
gre največja zahvala prav **Vama**,
ki sta me vseskozi spodbujala in pomagala.*

*Da je realnost ustrezno podobo dobila,
pa najlepša hvala mentorju red. prof. dr. Bojku Bučarju
ter somentorju asist. mag. Iztoku Prezljju.*

KAZALO

1. UVOD	5
2. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	9
2.1. Teror, terorizem mednarodni terorizem	9
2.2. Mednarodni terorizem	18
2.3. Državni terorizem, mednarodni državni terorizem	20
2.4. Mednarodni državni terorizem	23
3. INDIKATORJI (METODE) MEDNARODNEGA DRŽAVNEGA TERORIZMA	28
3.1. Sponzoriranje terorizma: terorističnih organizacij in dejanj	30
3.2. Atentati oz. fizično likvidiranje	32
3.3. Ugrabljanje prevoznih sredstev ter oseb	33
3.4. Uničevanje infrastrukture in prevoznih sredstev	34
3.5. Nasilno osvobajanje talcev	35
4. ANALIZA DRŽAV POVEZANIH Z MEDNARODNIM DRŽAVNIM TERORIZMOM	37
4.1. Mednarodni državni terorizem Irana	38
4.2. Mednarodni državni terorizem Iraka	40
4.3. Mednarodni državni terorizem Libije	43
4.4. Mednarodni državni terorizem Izraela	46
4.5. Mednarodni državni terorizem Francije	51
4.6. Mednarodni državni terorizem ZDA	53
4.7. Analiza nekaterih drugih držav	57
4.7.1. Mednarodni državni terorizem Sirije	57
4.7.2. Mednarodni državni terorizem Kube	58
4.7.3. Mednarodni državni terorizem Severne Koreje	58
4.7.4. Mednarodni državni terorizem Sudana	59
5. PRIMERJAVA IZBRANIH INDIKATORJEV PO DRŽAVAH	61
6. ZAKLJUČEK	64
7. SEZNAM LITERATURE	67

S

SEZNAM KRATIC

BDP	Bruto družbeni proizvod
BDP per capita	Bruto družbeni proizvod na prebivalca
BiH	Bosna in Hercegovina
CIA	Central Intelligence Agency (<i>Osrednja obveščevalna agencija</i>)
C ⁴ /CM	Command-Control-Communication-Computer/Counter Measures System (<i>komandno-informacijsko-obveščevalni sistem</i>)
DEA	Drug Enforcement Agency (<i>Oddelek za boj proti drogi</i>)
DIA	Defence Intelligence Agency (<i>Obrambna obveščevalna agencija</i>)
DGSE	Direction Generale de la Securite Externale (<i>Glavna uprava za zunanjo varnost</i>)
ETA	Euskadi Ta Askatasuna (<i>baskovska separatistična organizacija</i>)
FBI	Federal Bureau of Investigation (<i>Zvezni preiskovalni urad</i>)
GSG 9	Grenzschutzgruppe 9 (<i>nemška proti-teroristična enota</i>)
HAMAS	Harakat al-Muqawama al-Islamiyya (<i>islamsko uporniško gibanje</i>)
IRA	Irish Republican Army (<i>Irska republikanska armada</i>)
JA	Jugoslovanska armada
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
KLM	Nizozemska kraljeva letalska družba
MOSSAD	ha-Mossad le Modiin ule Tafkidim Meyuhadim (<i>izraelski inštitut za obveščevalno delo in specialne naloge</i>)
NSA	Nacional Security Agency (<i>Državna varnostna agencija</i>)
OZN	Organizacija Združenih narodov
PAN AM	Vse ameriška letalska družba
PLO	Palestinian Liberation Organization (<i>Palestinska osvobodilna organizacija</i>)
RAND	Neprofitna organizacija za raziskave in analize
SCUD	balistična raketa kratkega dosega
SEALS	Sea-Air-Land Commandos (<i>Tjulni – ameriška specialna enota</i>)
SEAQA	egiptovska enota komandosov (<i>Strela</i>)
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SOD	Special Operation Division (<i>Odsek za specialne operacije</i>)
UL	Ustanovna listina
UTA	francoska letalska družba
VS	Varnostni svet
ZDA	Združene države Amerike
ZN	Združeni narodi
WTC	World Trade Center (<i>Svetovni trgovinski center</i>)

1. UVOD

Terorizem! Vznemirljiva, misteriozna in strah vzbujajoča beseda. Vzbuja nam misli na žrtve 11. septembra 2001, vzbuja nam misli na žrtve na pločnikih evropskih prestolnic, vzbuja nam misli na talibanski režim v Afganistanu; spremlja nas ob pogledu na do zob oborožene varnostnike na letališčih in javnih prireditvah, spremlja nas ob pogledu v katerokoli javno občilo; ob tej besedi najprej pomislimo na eksplozije, ugrabitve, poboje in umore.

V prenesenem pomenu bi lahko terorizem poimenovali kot nočno moro, ki je globoko vznemirila zavest človeštva. Nasprotno od občega prepričanja pa ta mora ni novejši pojav, ampak je bila uporaba nasilja za teroriziranje in zastraševanje poznana že daleč nazaj v naši preteklosti. Začeni z antično dobo, vse do modernih časov je bila zgodovina polna različnih manifestacij terorizma. Kakorkoli že, nove oz. dodane pa so predvsem postopna rast terorizma, tako individualnega kot tudi državnega, širjenje števila terorističnih skupin in organizacij, vznemirljivo povečanje uporabe terorja ter posledično neprecedenčno in vsesplošno večanje zaskrbljenosti človeštva.

Rast terorističnih dejanj in zaskrbljenosti nad tem se lahko pripiše najmanj šestim faktorjem. Prvič, tehnologija, ki jo uporabljajo teroristi za izvedbo svojih dejanj se je v zadnjem desetletju močno izboljšala, tako v smislu učinkovitosti, kot tudi v smislu raznovrstnosti uporabljenih sredstev. Drugič, tarče terorizma so veliko bolj prostorsko razširjene, kot so bile to kdajkoli prej. Prav tako pa se v vseh primerih kaže tudi čedalje večja iznajdljivost in natančnost teroristov pri izbiri svojih tarč. Tretjič, teroristi, kot tudi njihove žrtve, uporabljajo zapletena komunikacijska sredstva. Sedaj se teroristi veliko pojavljajo na televizijah, imajo svoje radijske oddaje, izdajajo svoje časopise, kjer poskušajo širši javnosti pokazati svoje motive, načela in ideale. Podobno tudi njihove žrtve in njihovi simpatizerji prek javnih in zasebnih sredstev obveščanja vseskozi naprošajo za neposredno pomoč. Naslovnice, reportaže in mnenja urednikov v nacionalnih, prav tako pa tudi v mednarodnih revijah in časopisih so polni novic in pogledov na terorizem. Ogromno vlogo pa s svojim informacijskih potencialom v tem primeru odigra tudi svetovno medmrežje. Četrto, vse več je vzrokov za terorizem. To pa je posledica vse večjih nasprotij, konfliktov in kriz na prav vseh celinah sveta. Dandanes prisostvujemo tudi čedalje večjim razlikam med bogastvom in revščino oziroma drugače povedano ena desetina svetovnega prebivalstva poseduje devet desetih svetovnega bogastva.

Petič, terorizem vse bolj in bolj postaja nekakšna globalna industrija, ki vzpostavlja vse več možganskih trustov, vojaških vadbišč, svetovalnih podjetij, raziskovalnih centrov, nezakonitega poslovanja ter odločnih odgovorov. Veliko je primerov, ko se države načrtno odločajo pomagati teroristom s svojo infrastrukturo, ozemljem in seveda finančnimi sredstvi. Navsezadnje vendar ne najmanj pomembno, terorizem je postal orodje, ki ima zelo ugodno »cost-benefit« razmerje oziroma z zelo majhnimi stroški prinaša visoke dobičke na področju nacionalne, predvsem pa mednarodne politike. Kar se ne more doseči z glasovanjem naj bi se predvidoma lahko doseglo s kroglami. Za doseglo boljših pogajalskih pozicij se kakšni bombni napadi, ugrabitve ali umori smatrajo za zelo uporabno taktiko. Takšnih metod in taktike se poslužujejo tudi države v odnosih z drugimi mednarodnimi subjekti. Temu v prid govori dejstvo, da živimo v globalni vasi, kjer domače napetosti hitro dobijo mednarodne razsežnosti in, kjer mednarodne napetosti vsebujejo nacionalne oziroma domače dimenzije.

Mednarodna skupnost že dolgo časa obsoja akte agresije in intervencije. Vseeno pa države v okvirih strategije posrednega nastopanja oziroma posebne vojne izvajajo določene vidike državnega terorizma in s tem poskušajo obiti mednarodni pravni red na tem področju.

Zaradi aktualnosti tega problema sem se odločil, da bom v diplomski nalogi poskušal osvetliti fenomen terorizma v luči njegove uporabe s strani držav pri njihovem zunanje-političnem delovanju. Pri tem bom opredelil osnovne pojme o terorju, terorizmu, mednarodnemu terorizmu ter državnemu terorizmu, opredelil mesto in vlogo državnega terorizma skozi prizmo strategije posrednega nastopanja posameznih držav, identificiral glavne nosilce državnega terorizma v mednarodnih odnosih oziroma razčlenil teroristično delovanje nekaterih držav, ki odkrito ali pa prikrito sponzorirajo terorizem ter ilustriral glavne tehnike in taktike državnega terorizma v različnih pojavnih oblikah.

Kot je razvidno že iz naslova diplomske naloge, »*Pojav državnega terorizma v mednarodnih odnosih*«, se bom v nalogi omejil predvsem na mednarodni terorizem, katerega se poslužujejo države pri zagotavljanju svojih nacionalnih interesov na področju drugih držav. Kot državni terorizem, čeprav posreden, bom ovrednotil tudi podpiranje terorizma in terorističnih organizacij s strani posameznih držav. Predmet preučevanja se bo nanašal tudi na opis različnih pojavnih oblik državnega terorizma. Z nalogo se bom časovno omejil na sodobni čas, se pravi, da bom časovno posegal največ 50. let nazaj v zgodovino. Naloga bo v svojem osrednjem delu temeljila na praktičnih oz. realnih primerih sponzoriranja terorizma (angl.

»state-sponsored terrorism«) in primerih aktov državnega terorizma pri delovanju izbranih držav. Med drugim bom obravnaval države kot so npr. ZDA, Libija, Irak, Izrael, Pakistan in druge, ki pri zagotavljanju svojih nacionalnih interesov uporabljajo subverzivne, nekorektne in destruktivne metode in sredstva lastna mednarodnemu terorizmu.

Rdeča nit moje diplomske naloge je s študijo različnih primerov dokazati, da izbrane države pri svoji zunanjepolitični in varnostno-obrambni strategiji uporabljajo metode in sredstva, ki se ponavadi prištevajo terorističnim organizacijam.

Zaradi nezadostne in neažurne literature in drugih virov o pojavu državnega terorizma v mednarodnih odnosih, saj so konkretni podatki o mednarodnem terorističnem delovanju, strategiji in načinih delovanja ponavadi prikriti oz. so za širšo javnost nedosegljivi, sem se odločil, da bom kot vodilo pri analizi in interpretaciji dobljenih podatkov uporabil nekaj delovnih vprašanj. Na naslednja delovna vprašanja bom poskušal skozi nalogo odgovoriti:

❖ Delovno vprašanje št. 1:

Ali izvajajo akte mednarodnega državnega terorizma samo nedemokratske države?

❖ Delovno vprašanje št. 2:

Ali lahko sponzoriranje terorizma štejemo kot del mednarodnega državnega terorizma?

❖ Delovno vprašanje št. 3:

Ali države in teroristične skupine uporabljajo podobne metode in sredstva za izvajanje terorističnih aktov?

❖ Delovno vprašanje št. 4:

*Kako mednarodna skupnost sprejema akte mednarodnega državnega terorizma?
Kakšne so mednarodne sankcije za izvrševanje mednarodnega državnega terorizma?*

Pri obravnavi že omenjene tematike sem najprej uporabil metodo analize vsebine iz razpoložljivih primarnih in sekundarnih virov, kot so npr.: konvencije, resolucije in drugi predpisi s področja mednarodnega in nacionalnega prava ter dela navedenih avtorjev v literaturi. Poleg te metode sem za vzpostavitev konceptualnega oz. pojmovnega aparata

uporabil še primerjalno metodo, s katero sem primerjal različne definicije in poglede navedenih avtorjev med seboj.

V nadaljevanju bom za opisovanje konkretnih oblik državnega terorizma in konkretnih primerov uporabljal še dve metodi. To sta opisna ali deskriptivna metoda z induktivnim in deduktivnim pristopom prikazovanja problema ter zgodovinsko–primerjalna metoda s časovno in prostorsko porazdelitvijo, namenjena iskanju in ovrednotenju podobnosti in različnosti dejanj državnega terorizma in sponzoriranja mednarodnega terorizma ter vzročnih zvez med terorizmom in državnim terorizmom.

Glavno težo nalogi pa bo dala študija primerov različnih dejanj mednarodnega državnega terorizma. Države kot so Libija, Sudan, Izrael in druge izvajajo akte mednarodnega državnega terorizma za doseg svojih zunanjepolitičnih, obrambnih in strateških ciljev. Za lažje razumevanje določenih tem ter konkretiziranja raziskovanja bom navedel tudi dejanske primere državnega terorizma in akte odkritega sponzoriranja terorističnih organizacij oz. posameznih dejanj. S študijami primerov Lockerbie, Rainbow Warrior in drugimi bom poskušal dokazati vpletenost držav v mednarodni terorizem.

Pri raziskovanju tematike državnega terorizma v mednarodnih odnosih sem naletel na različne merske in metodološke probleme. Najbolj očiten primer je pomanjkanje relevantnih podatkov, saj države, s tem mislim vlade v preučevanih državah, ponavadi skrivajo ali pa izkrivljajo podatke o svojih podtalnih operacijah in delovanju. Prav tako pa se je **potrebno zavedati, da izvor podatkov pogosto predstavljajo obveščevalne službe katere se ukvarjajo tudi z propagandno dejavnostjo kar še otežuje oceno dejanskih dogodkov, razmerij in dejanj.**

Kljub vsem težavam, ki jih je potrebno pri raziskovanju upoštevati, bom v nalogi konsistentno in nepristransko predstavil ter interpretiral dobljene rezultate.

2. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

Zaradi bralčevega lažjega razumevanja tematike je potrebna obrazložitev temeljnih konceptov in ključnih pojmov v nalogi. Ker so pojmi in koncepti iz tega področja preučevanja pogosto nejasni, ali pa avtorji uporabljajo različne nazive za iste oz. zelo podobne pojme je potrebno definirati njihovo vsebino, saj se podoben pojmovni in konceptualni aparat uporablja skozi celotno nalogo. Temeljni termini v diplomski nalogi so naslednji: teror, terorizem, mednarodni terorizem, državni terorizem, »state-sponsored terrorism« oz. sponzoriranje terorizma s strani držav. V okviru teoretične opredelitve temeljnih pojmov največ zajemam iz prevladujočih, tako eksplicitnih kot tudi implicitnih, obramboslovnih, politoloških in mednarodno-pravnih definicij, stališč in teorij.

2.1. *Teror, terorizem, mednarodni terorizem*

Glede na pogosto uporabo termina terorizem oz. mednarodni terorizem, bi seveda pričakoval, da je pojem resno razdelan in pravno utemeljen.¹ Vendar vse prej kot to. Pojem se pogosto uporablja na pamet, približno, brez kolikor toliko trdne opredelitve vsebine. »Termin terorizem se zlasti v časopisni publicistiki zelo vehementno uporablja, zlorablja in nateguje ter krči na precej različne pojave. Še posebno pa je zlorabljen za politično pragmatične (ideološke) namene, ko se kot psotka pridane ali pa odvzame in nadomesti s kakšnim lepše odzvanjajočim pojmom« (Jeraj, 1993: 6).

Poleg površnosti v uporabi termina se pri samem preučevanju terorizma pojavljajo številne dileme, kot npr. kdo je dejansko terorist in kdo borec za svobodo? Kot primer lahko na tem mestu navedem Irsko republikansko armado (IRA) na Severnem Irskem. IRA ima v tem primeru dvojno vlogo. Za Irce IRA predstavlja narodnoosvobodilno vojsko, ki skuša doseči priključitev Severne Irske k Republiki Irski.² Za Angleže pa je le topla morilcev in

¹ Pojma terorizem oz. mednarodni terorizem se množično uporabljata v vseh medijih pri različnih oddajah, razpravah, anketah, pogovorih. Za primer lahko navedem, da ob izpisu besede »terorizem«, najbolj obiskani slovenski iskalnik »Najdi.si«, dne 18. februarja, najde 1354 strani z vsebino povezano s terorizmom, svetovno znana iskalnika »Yahoo.com« in »Altavista.com«, pa ob izpisu besede »terrorism« 3.860.000 oz. 2.030.961 strani.

² Človek se vpraša, tako kot se je Wilkinson v članku »One Democracy's Terrorist is Another Democracy's Terrorist«, zakaj vse demokracije ne vidijo enako teroristov oziroma borcev za svobodo (The Terrorism Research Center). Podobno piše tudi Kuerbitz, (1988: 257).

kriminalcev, ki s svojimi secesionističnimi težnjami rušijo mir in ozemeljsko celovitost države.

Kako spoznati terorista? Teroristi delujejo tajno, prikrito, ne želijo biti razkrinkani. Zavoljo tega ne nosijo uniform, vidnih označb in orožja na vidnem mestu med dejanjem oz. se ne razlikujejo od civilnega prebivalstva, kot so to dolžni borci po I dopolnilnem protokolu k ženevskim konvencijam iz leta 1977. Pri svojih akcijah ne upoštevajo zakonov, običajev ter etičnih in humanitarnih načel, kot je predpisano za vojake in borce v skladu s pravom oboroženih spopadov. Ne, ti »bojevniki« tudi med dejanji izgledajo tako kot mi – imajo družine, hiše, službe. Terorist je lahko prav vsak. Mogoče zveni preveč paranoično, ampak mednarodni terorist je lahko tudi moj sosed, pa se jaz tega niti ne zavedam.

Zadnja dilema pa že prerašča v velik problem, tako na individualni ravni, kot na mednarodni ravni. Ne znamo si odgovoriti na vprašanje: kaj sploh to terorizem je, saj le-tega še nismo uspeli natančno in vseobsegajoče definirati, čeprav bi bila to nuja, kajti po besedah Laqueura (1986: 87) živimo v t. i. »dobi terorizma«. Skoraj vsak dan se porajajo nove delitve, opredelitve in klasifikacije pojava terorizma. Znana je primerjava terorizma celo s pornografijo. Neki ameriški sodnik je namreč primerjal terorizem s pornografijo in dejal, da je pornografijo težko opisati, vendar, ko jo vidimo, jo takoj prepoznamo (Laqueur, 1986: 88-89). Podobno je tudi s terorizmom. Čemu potem takšna težava? Zakaj nekatera dejanja pojmujejo kot teroristična, nekatera pa ne?

Dejstvo je, da mednarodna skupnost v vsej dosednji zgodovini in kljub mnogim poskusom, še »ni uspela izpeljati oz. predstaviti splošno, obširno in univerzalno sprejeto definicijo terorizma« (Koufa, 2002: 9).³ Razlog temu je, da ima vsaka država svoj pogled na definicijo terorizma, ki temelji »na zgodovinskih izkušnjah, občutku za osnovne vrednote in prioritetah v odnosih z drugimi državami« (Mani, 2002: 68).

Etimološki izvor besede terorizem izhaja iz latinščine: *terror* in francoščine: *terreur*. Prvi označuje strah in grozo (Latinsko – slovenski slovar, 1972: 535). Pomen drugega pa z dvema pojmom opisuje Verbinčev »Slovar tujk« (Verbinc, 1994: 711) kot: zastraševanje (politično

³ Precej nadebudnih mednarodnih pravnikov se je entuzijastično in kreativno odzvalo na zahtevno definiranje terorizma. Po nekaterih ocenah je bilo med letoma 1936 in 1986 predstavljenih kar 115 različnih definicij terorizma (Tyagi, 2002: 191).

nasilje ipd.) oziroma strahovlada, tj. uporaba fizičnega nasilja nad političnimi nasprotniki. Kot najstarejši koren besede teror se v literaturi pojavlja sanskrtski glagol »tras«, ki naj bi pomenil trepetati (Karanović, 1976: 220).⁴ V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ, 1991: 71) je definicija terorja podana deskriptivno. Teror opisuje kot veliko nasilje, s katerim se želi doseči, da si kdo ne bi upal obnašati tako, kakor bi hotel oz. želel. V političnem smislu se pod pojmom teror razumejo nasilne akcije, ki se izvajajo s političnim namenom, zaradi zastraševanja in neusmiljenega uničenja oz. zloma tistega, proti komur se teror izvaja (Politička enciklopedija, 1975: 1079). Karanović (1976: 220) za najstarejšega avtorja besede teror smatra francoskega benediktinca Berchariusa, ki je v 14. stoletju kot prvi v prevodu Zgodovine Rima Tita Livija v francoščino uporabil ta termin.

Čeprav termin *terorizem* izhaja iz besede teror, pa po mnenju Dimitrijevića (1985: 111) oba pojma uporabljamo za označevanje dveh bistveno različnih vsebin. Teror označuje »uporabo strahu za zagotovitev ohranjanja vladavine«, terorizem pa »uporabo strahu za rušenje vladavine«. Se pravi, da naj bi bil teror uporabljen s strani državnih entitet ali »od zgoraj«, terorizem pa sredstvo ljudskih množic za doseganje ciljev napram močni državi »od spodaj« (Galtung, 2002: 40).⁵

Bistvene razlike v pojmovanju terorizma izhajajo iz ideološko-političnih, pravnih, psiholoških, socioloških in drugih vzrokov, ki pogojujejo različne odnose do nekaterih oblik in metod političnega boja. Razlike pri definicijah nastajajo tudi pri različnih pogledih na storilce terorističnih dejanj, motivih, tarčah ter najbolj pogosto pri opredeljevanju konkretnih aktov terorizma. Najtežje je določiti prav slednje, saj smo v sodobnem času priča najrazličnejšim mutacijam terorizma. Zaradi sistematičnosti naloge bom v nadaljevanju predstavil nekaj definicij terorizma.

⁴ Zelo podoben pomen predstavljata tudi staro-grški termin »ipew« ter perzijski termin »tersidan«, ki pomenita fizično reakcijo, ki je izražena z glagolom drhteti (Mate, 1989: 5).

⁵ Pomen besede terorizem, se je skozi zgodovino spreminjal. Med francosko revolucijo je bil sinonim za metodo ohranjanja državne oblasti, od 19. stoletja dalje pa označuje rušilce državne oblasti. V 20. stoletju so se razvile nove oblike proti-državnega terorizma, katerih pogled je uprt v nekakšno utopično prihodnost. Ne zadovoljujejo se več z rušenjem vlad posameznih držav, ampak si za cilj postavljajo nič manj kot rušenje svetovnega družbenega ustroja, čeprav nimajo jasne predstave o tem, kaj in kako naj bi zraslo na pogorišču njihovih zmag (Kovšca, 1996: 8). Jasen primer zato je napad na Svetovni trgovinski center (WTC) in Pentagon. Prvi naj bi ponazarjal nepravilne globalizacijske tokove, finančno moč in ameriški »način življenja«, drugi pa ameriško vojaško moč in njihovo samozaverovanost o nedotakljivosti na svojem ozemlju. Vse to se je dodobra zamajalo 11. septembra 2001.

Ena najbolj splošnih definicij terorizma, s katero se po besedah Laqueurja (1998: 88) strinja največ avtorjev, terorizem opisuje kot: *»uporaba ali grožnja z nasiljem, metoda bojevanja ali strategija za doseg določenih ciljev, njegov namen je povzročiti stanje strahu pri žrtvah, je neusmiljen in brezobziren in se ne prilagaja humanitarnim normam, bistven faktor pri teroristični strategiji je odmevnost v javnosti oz. propaganda.«*

Podobno s splošno definicijo tudi Zvezni preiskovalni urad (FBI) opredeljuje terorizem kot: *»nezakonito uporabo sile proti ljudem ali lastnini s ciljem zastraševanja prebivalstva in prisiljevanja upravnih organov k ukrepom za doseg političnih ali družbenih ciljev teroristov«* (Simpozij: Varnost in ekonomija v prometnih sistemih).

Tudi sam tako kot Purg (1997: 42-45) menim, da je terorizmov več, zato o terorizmu na splošno ne moremo govoriti. Purg deli terorizem glede na vzrok, cilj, uporabljena sredstva, izvor izvajalcev oz. kraj izvedbe, motiv, politično usmeritev, barvo ter v mojem primeru najbolj relevantni delitvi: *glede na storilca*, kjer Purg loči med individualnim, skupinskim in državnim terorizmom; ter *glede na ozemlje*, kjer terorizmu pridoda pridevnika državni in mednarodni.

Terorizem je *»filozofija v naprej preišljenega nasilja«* (Khanduri, 2002: 56). V tej filozofiji nasilnih aktov, ki ji opredeljujemo kot teroristični, pa lahko najdemo tudi nekaj osnovnih konstitutivni elementov.⁶ Najširšo sliko o značilnostih terorističnega akta je s pomočjo kvantitativne analize 109 definicij terorizma podal nizozemski strokovnjak Schmid. V svoji analizi je iskal podobne elemente in njihovo procentualno zastopanost pri različnih definicijah terorizma.

⁶ Pašanski (1987: 35-40) kot konstitutivne elemente navaja: *politično opredeljen namen delovanja; organiziranost; izivanje strahu, negotovosti; zvestnost delovanja; uporaba modernih, zelo učinkovitih bojnih sredstev, brezobzirnost, surovost, neskladnost z veljavnimi običaji, normami, moralo; raznolikost ciljev napada; ekonomičnost – z malimi sredstvi dosežena velika učinkovitost; komunikativnost terorističnega akta; vpliv na širše okolje; izvajajo ga tako državni, kot nadržavni subjekti.*

Tabela 3.1.) Procentualna zastopanost različni elementov v definicijah terorizma po Schmidovi analizi (v Jeraj 1993, 9-10):

ELEMENT	%	ELEMENT	%	ELEMENT	%
uporaba sile, nasilja	83,5	posebna metoda, strategija, taktika boja	30,5	poudarek na nedolžnosti žrtev	15,5
politični značaj	65	ekstranormalnost, kršenje običajnih pravil, humanitarna brezobzirnost	30	izvršilec je skupina ali organizacija	14
izzivanje strahu in groze	51	izsiljevanje, prisiljevanje, zahteva po poslušnosti	28	simbolična narava	12
grožnja	47	želja po publiciteti	21,5	nepredvidljivost, nepričakovanost pojava nasilja	9
pričakovanje psiholoških učinkov in reakcij	41,5	nediskriminativnost	21	tajnost	9
razlikovanje med žrtvijo in širšim ciljem akta	37,5	žrtve so civilne osebe, neborci, nevtralne osebe, osebe brez vezi s samo stvarjo	17,5	ponavljanje – niz ali kampanja aktov nasilja	7
ciljno, planirano, organizirano in sistematično delovanje	32	zastraševanje	17	kriminalni, zločinski značaj	6

Sam sem se odločil obravnavati pet osnovnih elementov, ki prevladujejo v različnih definicijah. Po mojem mnenju so najpomembnejši elementi sodobnega terorizma politični značaj, uporaba grobega fizičnega nasilja, psihološki element, visoka modernizacija pri uporabi metod in sredstev ter nezakonitost. Netemeljoč na Smithovih ugotovitvah, menim, da lahko s temi petimi elementi dobro in celostno opišem pojav sodobnega terorizma, kajti ponazarjajo osnovne značilnosti terorizma, katere dokazujejo oz. jih potrjujejo tudi nedavna teroristična dejanja po vsem svetu. Za podrobnejši pregled teh petih elementov sodobnega terorizma sem se torej odločil, ker po mojem mnenju pri terorističnih dejanjih v zadnjem obdobju izstopajo prav navedeni elementi. S tem je tudi nujna njihova bolj podrobna osvetlitev.

V prvi vrsti gre za **politični značaj** terorizma. Osnovni politični cilj teroristov je z uresničevanjem različnih taktičnih ciljev pripeljati do določenih oz. želenih družbenih sprememb. Tako Tomaševskijeva predlaga definicijo terorizma kot »uporabo nasilja s ciljem izzivanja politične reakcije ob nediskriminatornem izboru napadenih žrtev« (Tomaševski, 1983: 32). Podobno tudi Kučuk (1980: 187-188) navaja nekatere cilje terorističnih skupin, ki odražajo politično naravo njihovih dejanj in kot najpomembnejše navaja:

- ❖ predstavitev političnega programa domači in svetovni javnosti;
- ❖ povzročitev nezaupanja množice v ustaljene družbene institucije;
- ❖ zaostritev represije državnih organov in degradacija demokratičnih ustanov z namenom povečanja odpora množice napram represivnemu režimu;

- ❖ pridobitev simpatij posameznih socialnih slojev nenaklonjenim vladajočemu razredu;
- ❖ dvig morale znotraj teroristične organizacije in pri delu prebivalstva, ki simpatizira s teroristi;
- ❖ očrnitev ugleda države v mednarodni javnosti, skalitev meddržavnih odnosov ipd. (Mate, 1989: 9).

Politični namen terorizma med drugim poudarja tudi definicija terorizma v Politički enciklopediji (1975: 1079), ki opredeljuje terorizem kot »akcija nasilja v politične namene«. Pod tem pojmom ne razume samo strahovlade, pač pa tudi vsako obliko vsiljevanja in dominacije.

Prav tako bi lahko iz znanih Clausewitzovih postulatov izpeljal povezavo terorizma in politike. Če je po Clausewitzu: »vojna, nadaljevanje politike z drugimi sredstvi« (Bebler, 1985: 7), lahko trdim, da je tudi terorizem prikrito, umazano in zunaj zakonsko nadaljevanje politike. Podobno kot vojna se bori za dosega tudi terorizem pogosto bori za dosego političnih ciljev. Meri, cilja in uničuje. Vendar pa je »terorizem manj predvidljiv v času in prostoru zaradi pomanjkanja neposrednosti (angl. contiguity) in stalnosti« (Galtung, 2002: 41).

Drug prevladujoč element je *uporaba grobega fizičnega nasilja*, pri čemer se večina primerov bodisi nanaša na diskriminirano nasilje oz. omejeno nasilje, bodisi na zelo neselektivno nasilje. To nasilje je usmerjeno na različne cilje oz. tarče.⁷ V tem pogledu se večina avtorjev nagiba k dejstvu, da teroristi za dosego svojih ciljev najpogosteje uporabljajo nasilje nad selektivno izbrani tarčami. To zagovarja tudi Mate (1989: 9), ki pravi da »teroristične skupine izvajajo diskriminirano nasilje usmerjeno na vodilne predstavnike oblasti, političnih strank, odporniških in osvobodilnih gibanj ter njihove dobrine in objekte. Če ob tem pade tudi kakšna nepredvidena žrtev, je to pač zgolj slučajnost, ne pa nediskriminirano nasilje«. Podoben pogled ima tudi Roda Mushkat (2002: 19), ki trdi, da »zelo malo primerov terorističnih dejanj za katere teroristi dejansko hočejo, da izgledajo nediskriminirano. Teroristi hočejo izgledati selektivno«. Vendar pa dejanski podatki kažejo drugačno sliko. T.i. »čisti terorizem« (angl. »pure terrorism«) – to je nasilje, ki se uporablja totalno in namerno neselektivno oz. nasilje na slepo usmerjeno na nedolžne priče, ki niso neposredno usmerjene v konflikt – je prisoten v večini držav (Mushkat, 2002: 19-20). Po

⁷ Jordan Paust (Mushkat, 2002: 18-19) predlaga štiri kategorije terorističnih tarč: instrumentalne tarče (človeške, ne-človeške); primarne tarče; sekundarne tarče in t.i. »naključne žrtve« (ang. spillover victims«).

mojem mnenju je bilo temu tako tudi v primeru terorističnega napada na ZDA. Teroristom je bilo vseeno koliko ljudi je bilo v Svetovnem trgovinskem centru (WTC) oz. koliko jih je delalo v Pentagonu, prav tako jih ni zanimalo kakšne nacionalnosti so. Glavno pri tem je bilo, da sporočijo svetu poslanstvo, ki so si ga zadali in da prestrašijo svet v globalnem formatu. Teroristi v sodobnem času verjamejo, da je glavna moč terorizma, kot načina bojevanja, v njegovi simbolni vrednosti. Za zagotovitev učinkovitosti morajo torej psihološki efekti terorističnih dejanj veliko presežati fizične posledice.

Glede na to lahko neposredno navežem tretji konstitutivni element terorizma – to je *psihološki element*. Dejstvo je, da kakršnokoli nasilje povzroči velik strah in alarmiranost med celotno populacijo. Tako Elliot (Čuček, 1981: 124) vidi »resnično moč terorizma v sposobnosti, da spravi vse prebivalce in njihove voditelje v paniko«. Pogosto so posledice takšne panike in pretiranega strahu zelo drastične.⁸ Podobno tudi Jenkins (Sarin, 2002: 60), raziskovalni analitik s področja terorizma pri korporaciji RAND, ocenjuje, da je »terorizem teater, katerega cilj je prestrašiti gledalce in ne dejanske žrtve«. Strah je tudi osnovna komponenta Vujaklijeve (Jeraj, 1993: 7) definicije terorizma, ki se sicer bolj nanaša na državni terorizem, saj pravi: »Terorizem je vladanje z ustrahovanjem, način vladanja z vlivanjem strahu in z nasiljem, je politični boj skozi individualni teror«. Eksplozijo psihološkega učinka terorističnih dejanj pa povzročajo različni mediji s pokrivanjem, vrednotenjem ter komentarji na račun njihovih uporabljenih metod, učinkov in žrtev. Zgovorna je misel Rapporta (Rana, 2002: 111), ki zatrjuje, da »bolj kot je spektakularno nasilje oz. izgred, večja je verjetnost, da bo ostanek sveta diskutiral o stiski teroristov in navsezadnje priznal terorista kot najbolj primerne govornika«. Dejansko npr. razstrelitev vlaka, ki prevaža prebivalce neke oddaljene države ne povzroči tako velikega in

⁸ V valu protiterorističnih ukrepov so nekatere tudi t.i. demokratične države sprejele vrsto ukrepov omejevanja državljanских svoboščin in človekovih pravic. V ZDA so npr. kot posledico pretiranega strahu znatno omejili pravice svojih državljanov, saj so napadom sledile množične aretacije domnevnih islamskih skrajnežev. Na podlagi skrajno rečeno dvomljivih dokazov so priprli več kot 1000 ljudi, njihov status pa se bistveno razlikuje od drugih pripornikov (pripor je časovno neomejen, manj pravne pomoči, onemogočen stik s svojci) (Miholič, 2002, 24). V ZDA po so med drugim do neke mere omejili tudi svobodo izražanja v medijih. Dejansko nasprotnikov ukrepov, po terorističnem napadu na ZDA, mediji niso uvrščali v svoje programe. Veliko držav je pod krinko boja zoper terorizem sprejelo vrsto sprememb obstoječe zakonodaje pri nadzoru elektronskih komunikacij. V ZDA, Franciji in Nizozemski so s spremembo zakonodaje hoteli doseči omejevanje kodiranja e-sporočil. Kodiranje elektronske komunikacije je edino zagotovilo, da ta komunikacija ostane zasebna. Srednje azijske države so šle celo tako daleč, da so začele omejevati dostop do interneta. Kirgiški telekom je na primer začel zaračunavati "davek na modem", kar je bistveno podražilo in omejilo uporabo interneta. Telekom Kazakstana in Uzbekistana sta napovedala, da bosta njuni državi j z internetom povezani prek kitajskih optičnih kablov. To pomeni, da bodo tudi za prebivalce teh dveh srednjeazijskih držav veljale podobne omejitve, kot veljajo za Kitajce. Kitajski telekom ima namreč nameščen poseben filtrirni sistem, ki onemogoča dostop do večine zahodnih spletnih strani, ki jih ima Peking za nevarne (Zagorac, 2001, 12).

neposrednega vtisa kot npr. ugrabitev nekega letala, ki ga lahko neposredno spremljamo po televiziji.

Četrty osnovni element, ki vse več dobiva na pomenu, pa je *modernizacija v uporabi različnih sredstev*. Sodobna tehnologija in tehnična sredstva uporabljena za teroristična dejanja v sodobnem času variirajo od najrazličnejših vrst eksploziva in ročnih bomb do najbolj sofisticiranih računalniških, obveščevalnih in oborožitvenih sistemov, od samomorilskih napadov preko napadov z »avtomobili-bombami« do napadov, kjer se kot prenašalec eksploziva uporablja letalo, od »kalašnikov« do možnosti uporabe kemičnega, biološkega ali jedrskega orožja. Vse večja in zahtevnejša je tudi logistika posameznih terorističnih akcij, saj skoraj vsa dejanja vključujejo precejšnje število sodelujočih ljudi, računalniško operacionalizacijo, sisteme »C⁴/CM«⁹ in mednarodno komponento. Razlagajoč povečanja strateških potencialov terorističnih dejanj Fromkin (1975: 683) pravi: »Čeprav so teroristi premajhni, da bi lahko vsiljevali svojo voljo z uporabo vojaške sile, so dandanes sposobni povzročiti dovolj veliko škodo, da zastrašijo ali izsiljujejo večino svetovnih vlad. To jim zagotavlja moderna tehnologija – »bazuke«, plastični eksplozivi, jedrska mini bomba«. Modernizacija pa prinese tudi povečanje finančnih sredstev potrebnih za izvedbo terorističnih dejanj, ki pa so še vedno veliko manjši, kot je dejanski učinek takšnih dejanj oz. kot je višina finančnih sredstev namenjenih za boj proti terorizmu.¹⁰ Se, pravi kljub naraslim stroškom se terorizem vseeno še vedno izplača.

Navsezadnje pa so teroristična dejanja izraz nemoči določenega dela prebivalstva s katerimi poskušajo doseči svoje interese in zastavljene cilje. Ker z zakonitimi metodami ponavadi ne dosežejo zaželjenih ciljev se vse bolj nagibajo k *uporabi nezakonitih metod in sredstev*. Pogosto so uporabljena razna eksplozivna sredstva, tako za umore točno določenih oseb, kot tudi za povzročanje splošnega uničenja in destabilizacije določenega dela mesta oz. države. Zelo priljubljeni so predvsem bombni napadi na objekte, ulice oz. predele v katerih se nahaja največ oseb z namenom raniti in ubiti čimveč ljudi. Med druge teroristične metode bi lahko štel še ugrabljenje ljudi, najrazličnejših prevoznih sredstev in stavb, zadrževanje talcev, atentati in podobno. Skupni imenovalac vsem terorističnim dejanjem je torej nezakonnost, saj

⁹ Komandno-informacijsko-obveščevalni sistem najnovejše generacije (ang. command-control-communication-computer/counter measures system)

¹⁰ Terorizem je poceni, proti-terorizem je drag. Npr. samo 280 dolarjev so v Libanonu plačali Hassan Aliju, da je pretihotapil 20 gramov eksploziva, dve granati in dva revolverja na krov KLM-ovega letala marca 1974. Isto leto so v Nemčiji ustanovili proti-teroristično enoto, katere fiksni stroški so bili 21.100.000 dolarjev (Rana, 2002: 114).

povsod po svetu obsojajo takšna dejanja, pa čeprav imajo lahko nekje celo legitimno osnovo oz. te cilji opravičujejo sredstva. V pravnih zakonikih posameznih držav se teroristični akti ponavadi kaznujejo z ostrimi sankcijami, kar kaže na to, da se države zavedajo resnosti in razsežnosti, ki ga lahko povzroči teroristično dejanje. Vse to pa se je še okrepilo po terorističnem napadu 11. septembra, saj je nekaj držav že dopolnilo svoje kazenske zakonike na tem področju, kot sta npr. Španija in ZDA (World Law/Spain).¹¹

Menim, da se iz navedenih osnov in elementov v raznih definicijah lahko brez težav razloči in zazna pojem terorizem. Kljub temu pa bom poskusil oblikovati lastno definicijo terorizma. Upoštevajoč navedene temeljne značilnosti terorističnega akta bi lahko dejal, *da je **terorizem** uporaba nezakonitih nasilnih dejanj v fizičnem in/ali psihološkem smislu, z namenom ustvariti občutek strahu in negotovosti ter vplivati na stališča in odločitve, pri čim večjem odstotku družbenih subjektov, ki ga izvaja organizirana in politično motivirana skupina ob podpori najsodobnejše tehnologije.*

¹¹ Slovenija v 355. členu kazenskega zakonika RS še vedno predvideva najmanj triletno zaporno kazen za teroristično dejanje (Kazenski zakonik RS).

2.2. Mednarodni terorizem

Kdaj pa terorizem postane *mednarodni terorizem*? Ali drugače – kdaj teroristični akt postane mednarodno relevanten in mu lahko posledično prisodimo termin mednarodni terorizem?

O mednarodnem terorizmu lahko govorimo, ko njegovi subjekti in/ali objekti niso v mejah ene države. O mednarodnem terorizmu lahko govorimo tudi, ko posledice terorističnega dejanja presegajo meje ene države. O mednarodnemu terorizmu lahko govorimo, bodisi ko teroristi prekoračijo državno mejo, bodisi da za svojo tarčo izberejo osebo, zgradbo ali infrastrukturo, ki je v kakršnikoli povezanosti s tujo državo. Skratka, mednarodni terorizem nujno vsebuje neko mednarodno komponento oz. kot se izraža Dimitrijević (1980: 23-24) vsebuje »*elemente inozemstva ali mednarodnosti*«. ¹²

Empirični podatki kažejo, da veliko držav, žrtev terorističnih napadov obtožuje druge države oz. t. i. »tujjo roko« kot odgovorno za teroristična dejanja zoper njih. V 6-ih % primerov vseh terorističnih dejanj je to tudi dejansko dokazano, v 12 % se sumi na podporo s strani druge države, navsezadnje pa 27 % primerov vključuje tuje tarče. Od tod sledi, da ima 45 % vseh primerov terorizma v sebi zunanje oziroma tuje elemente (Tyagi, 2002: 198).

Čeprav ni mogoče reči, da je mednarodni terorizem nova komponenta v mednarodnih odnosih, pa je njegov porast očiten. ¹³ Temu je tako zaradi krepitve mednarodnih povezav, lažjega prehoda med državami in tehnološkega napredka. Dandanes je lahko teroristična operacija načrtovana v Nemčiji s strani Palestincev, izpeljana v Izraelu s strani teroristov rekrutiranih na Japonskem, z orožjem ruske izdelave pridobljenim iz Italije preko alžirskih diplomatskih kanalov in financirana z libijskim denarjem (Amatya, 2002: 320). To je samo eden od možnih primerov mednarodnega terorizma.

Iz prebranih virov je razvidna precejšna podobnost in usklajenost avtorjev pri definiranju termina mednarodni terorizem. Razlike so med avtorji nastajale le pri različnem pojmovanju

¹² Elemente mednarodnosti so opredelili tudi strokovnjaki na konferenci o terorizmu in političnih zločinih leta 1973 v Siracuzi (Pašanski, 1986: 54). Mednarodni terorizem je opredeljen kot individualna ali kolektivna oblika prisile. Takšna prisila pa vsebuje elemente mednarodnosti, kadar sta žrtev in zločinec državljana različnih držav oz. kadar je prisila izvršena v celoti ali delno v več državah.

¹³ Korporacija RAND ocenjuje, da se frekvenca mednarodnih terorističnih dejanj povečuje po 17 % stopnji letno (Tyagi, 2002, 207).

terminov. Dimitrijević (2000: 103-122), Hoffmann in Claridge (1996: 139), Kodrič in Vuk (1999: 8), Russett in Starr (1996: 264), Bourrinet (1997: 4), Badey (1998: 92), Jean (1997: 218), Purg (1997: 33), Hoo, Goodman in Greenberg (1997: 153) ter Rošker (1998: 75) uporabljajo termin »mednarodni terorizem«. Pašanski (1987: 178), Stojanović (1982: 155), Der Derian (1992: 98) in Tomaševski (1983: 32) pa termin »mednarodni politični terorizem«. Za prve je pač politična prвина mednarodnega terorizma samoumevna. Drugi pa so politično motiviranost še posebej poudarili.

Wilkinson (1984: 292) označuje mednarodni terorizem kot terorizem *»usmerjen čez državne meje ali ko so tarče tuji državljani ali tuja lastnina, ki je locirana v državi iz katere izhaja terorist«*. Dimitrijević (2000: 153) je s terminom mednarodni terorizem najprej označeval dejanje s »tujim elementom«, s čimer je menil, da terorist, žrtev in kraj dogodka ne pripadajo isti državi. Kasneje pa je k temu dodal tudi napad na mednarodno zaščitene osebe in stvari. Za mednarodni terorizem Dimitrijević šteje tudi terorizem, ki je kakorkoli podprt iz tujine. Podobno zvenijo tudi definicije Badeya (1998: 92-105) za katerega je mednarodni terorizem *»politično motivirano ponavljajoče se nasilje, katerega izvajajo nedržavni akterji z namenom prisile in vplivanja na več držav«*, oz. (1997: 33): *»je grožnja z uporabo ali dejanska uporaba nasilja, ki presega meje le ene države in ki ga izvajajo nedržavne organizacije in skupine ali posamezniki oz. posamezniki in skupine, ki pripadajo specializiranim državnim institucijam«*. Tudi Kodričeva in Vuk (1999: 8) pod terminom mednarodni terorizem razumeta *»grožnjo z nasiljem ali uničenjem oz. dejansko nasilje ali uničenje v drugih državah ali zoper nje«*.

Dimitrijević (1980: 24-25) kot glavne elemente mednarodnosti, ki so pomembni za razumevanje mednarodnega terorizma, kot pojava v sodobnih mednarodnih odnosih našteva:

- ❖ teroristične akte usmerjene na lastno vlado oz. njene eksponente (t.j. diplomate, predstavništva, letala in druge simbole države), ki je izvršen v tujini – internacionalizacija notranjih problemov;
- ❖ teroristične akte usmerjene na tujo državo oz. njene eksponente;
- ❖ teroristične akte države proti državi;
- ❖ teroristične akte države proti mednarodnopravnim subjektom;
- ❖ teroristične akte vlade proti opoziciji v tujini;
- ❖ sponzoriranje (finančno, tehnično,...) terorističnih organizacij in terorizma;
- ❖ mednarodno povezovanje teroristov.

Naj zdaj poskusim izpeljati iz zgoraj omenjene definicije terorizma še svojo definicijo mednarodnega terorizma: »**Mednarodni terorizem** je uporaba nezakonitih nasilnih dejanj v fizičnem in/ali psihološkem smislu, z namenom ustvariti občutek strahu in negotovosti ter vplivati na stališča in odločitve pri čim večjem procentu družbenih subjektov, ki ga izvaja organizirana in politično motivirana skupina ob podpori najsodobnejše tehnologije **in pri tem presega okvire ene države ter prizadene interese vsaj enega mednarodno pravnega subjekta**«.

Mednarodni terorizem danes predstavlja le eno od oblik nasilja v mednarodni skupnosti, katere intenzivnost je odvisna od »mednarodnih ekonomskih, geopolitičnih, gospodarskih in vojaško-strateških odnosov med državami« (Purg, 1989: 41) in katere cilji, predvsem pa sredstva so nesprejemljiva z vidika mednarodnega prava.

2.3. Državni terorizem, mednarodni državni terorizem

Menim, da si osnovni pojem te naloge, t.j. državni terorizem, zasluži svoje osrednje poglavje, kjer ga bom podrobno in nazorno predstavil, ga definiral, klasificiral različne oblike, preučil sredstva in metode ter ga konkretiziral s primeri. Izmed vseh oblik državnega terorizma, pa bom v nadaljevanju izdvojil termin **mednarodni državni terorizem**, na katerega se bo nanašala celotna analiza v vsebinskem delu.

2.3.1. POJMOVNA OPREDELITEV DRŽAVNEGA TERORIZMA

Že iz same besedne zveze »državni terorizem« je razvidno, da je država z njenimi organi in institucijami nosilec oz. protagonist terorizma.

V političnem besednjaku se beseda državni teror uveljavi s francosko meščansko revolucijo in t.i. jakobinskim terorjem, ki je sinonim za strahovlado - sistem vladanja z nasiljem in strahovanjem. Eden glavnih protagonistov jakobinske diktature Robespierre je vlogo terorja pojasnjeval takole:

»Če je lastnost narodne vlade v miru vrlina, je lastnost narodne vlade v revoluciji hkrati vrlina in teror; vrlina, brez katere je teror fatalen, teror brez katerega je vrlina nemočna.

Teror ni nič drugega kot pravica; hitra, stroga in nepopustljiva; nekakšen odsev vrline.«
(Dimitrijević, 1985: 106, 223).

Zanimivo je, da so se nosilci te oblasti sami poimenovali za teroriste. Veliko več pa je primerov, ko so si vladarji in vojskovodje, zaradi uporabe različnih metod terorja in terorizma, pridobili ustrezne vzdevke (npr. hunski kralj Atila »Božji bič«, bizantinski cesar Vasilij II. – »Surovi«, češki knez Boleslav – »Okrutni«, ruski car Ivan IV. – »Grozni«, ipd.).

Podobno meni tudi Kovšca (1996: 10, 11), ki glede na družbeno identiteto nosilcev teroristične dejavnosti, kot eno izmed vrst terorizma šteje tudi državni terorizem in poda splošno definicijo: *»Če družbeni subjekti, ki jim de iure ali de facto pripada legitimiteta državnosti, uporabljajo za izvajanje ali ohranjanje politične oblasti teroristične metode in sredstva imenujemo njihovo dejavnost državni terorizem.*«¹⁴

Če za terorizem na splošno velja, da je orožje slabotnih napram močni državi, pa za državni terorizem velja ravno obratno. *»Državni terorizem je orožje močne države napram slabotnim*« (Galtung, 2002: 41), lahko posameznikom, skupinam ali pa državam. Državni terorizem obsega najširši arzenal tehnik, saj država kot družbeni subjekt razpolaga z najmočnejšimi institucijami prisile; policijo, vojsko, obveščevalnimi službami, sodstvom. Teroristična dejavnost državnih organov se praviloma skriva pod pretvezo formalne legitimnosti, kar pripomore k uporabi metod, sredstev in tehnik, ki so terorizmu proti-državnih pojavnih oblik praktično nedostopne. Edini dejavniki, ki državo omejujejo v uporabi terorističnih tehnik so: notranja opozicija (seveda, če je dovolj močna), domače in tuje javno mnenje ter mednarodne organizacije (OZN, Helsinki Watch, Rdeči križ, in drugi) (Kovšca, 1996: 11).

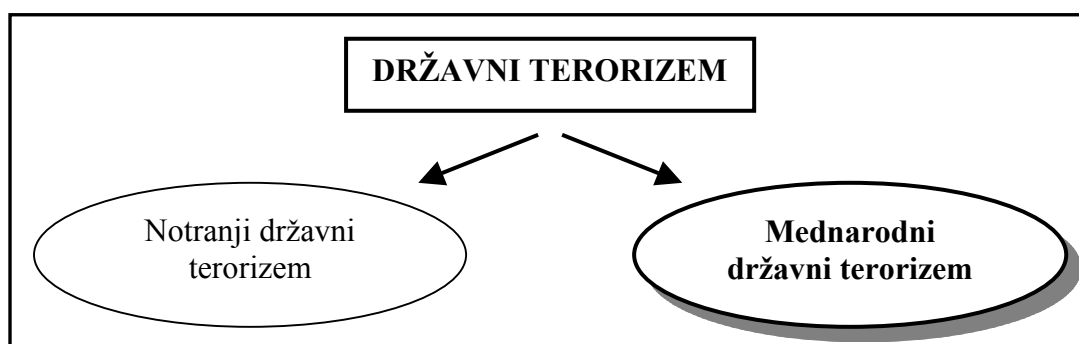
Za konec pojmovnega dela bom poskusil tudi sam opredeliti pojem državnega terorizma. Če definicijo državnega terorizma izpeljem iz svojih dosedanjih poskusov označitve terorizma in mednarodnega terorizma, bi državni terorizem opisal kot: *»organizirano in politično motivirano zastraševanje in izvajanje nasilja nad čim večjim odstotkom družbenih subjektov, tako znotraj države, kot tudi vsako nelegalno izvajanje nasilja državnih organov zunaj ozemlja lastne države, ki ni v mednarodnih aktih opredeljen, bodisi kot agresija ali represalija, bodisi kot intervencija, s ciljem doseči maksimalne politične, strateške,*

¹⁴ Glede na temeljne pojavne oblike, ki izhajajo iz družbene identitete nosilcev teroristične dejavnosti je Kovšca razdelil terorizem na: državni terorizem, terorizem nedržavnih subjektov in vojni terorizem (Kovšca, 1996: 10).

gospodarske in druge učinke«. V tej definiciji sem poskušal zajeti tako notranji državni terorizem, kot tudi njegovo mednarodno komponento.

Veliko piscev se je že ukvarjalo s problematiko razmejitve državnega terorizma od drugih oblik terorizma oz. klasifikacije državnega terorizma. Kljub temu pa pri vseh obstaja enotna osnovna oblikovna delitev, ki jo lahko vidimo v naslednjem grafičnem prikazu:

Slika 3.1.: *Osnovna delitev državnega terorizma*

Oprelitev državnega terorizma poda tudi Petrič, ki v svoji knjigi *Sodobni politični terorizem* (1978: 19) pod dotičnim terminom razume: *»teroristična dejanja s strani države in njenih organov, zlasti policije in posebnih enot zoper opozicijo«*. Svoji definiciji pa doda še mednarodno komponento: *»nekatero države si vse bolj laste pravico samovoljno ukrepati s silo zoper ugrabitelje tudi na tujem ozemlju«* (Petrič, 1978: 21). Če povzamem, kljub temu, da avtor dejansko ne definira državni terorizem, pa razlikuje med t.i. *»notranjim«* in *»mednarodnim«* državnem terorizmom.

V nadaljevanju se bom ukvarjal predvsem z terminom mednarodni državni terorizem, saj notranji državni terorizem za moje raziskovanje ni relevanten.

2.4. Mednarodni državni terorizem

S pojmom **mednarodni državni terorizem** bi lahko označili teroristično dejavnost državnih in paradržavnih organov in organizacij izven mednarodno priznanih državnih meja oz. znotraj meja napram tujim osebam in tujim državnim ali nedržavnim organizacijam. S takšno dejavnostjo države kršijo mednarodno pravo in mednarodno prakso, pa tudi suverenost in neodvisnost države v kateri se izvajajo določene akcije. Tu je potrebno poudariti še dejstvo, da mednarodni državni terorizem izvaja izključno država s svojimi organi in organizacijami. Prav tako akte mednarodnega državnega terorizma ne bi mogli prisoditi samo nedemokratsko urejenim državam, kot to velja za izvajanje notranjega državnega terorizma. Mednarodno teroristično dejavnost naj bi izvajale tako diktatorske kot tudi demokratične države, ki si laste pravico do reševanja mednarodnih zapletov s silo oz. s terorističnimi akti. Skozi nalogo bom to poskušal dokazati s primeri.

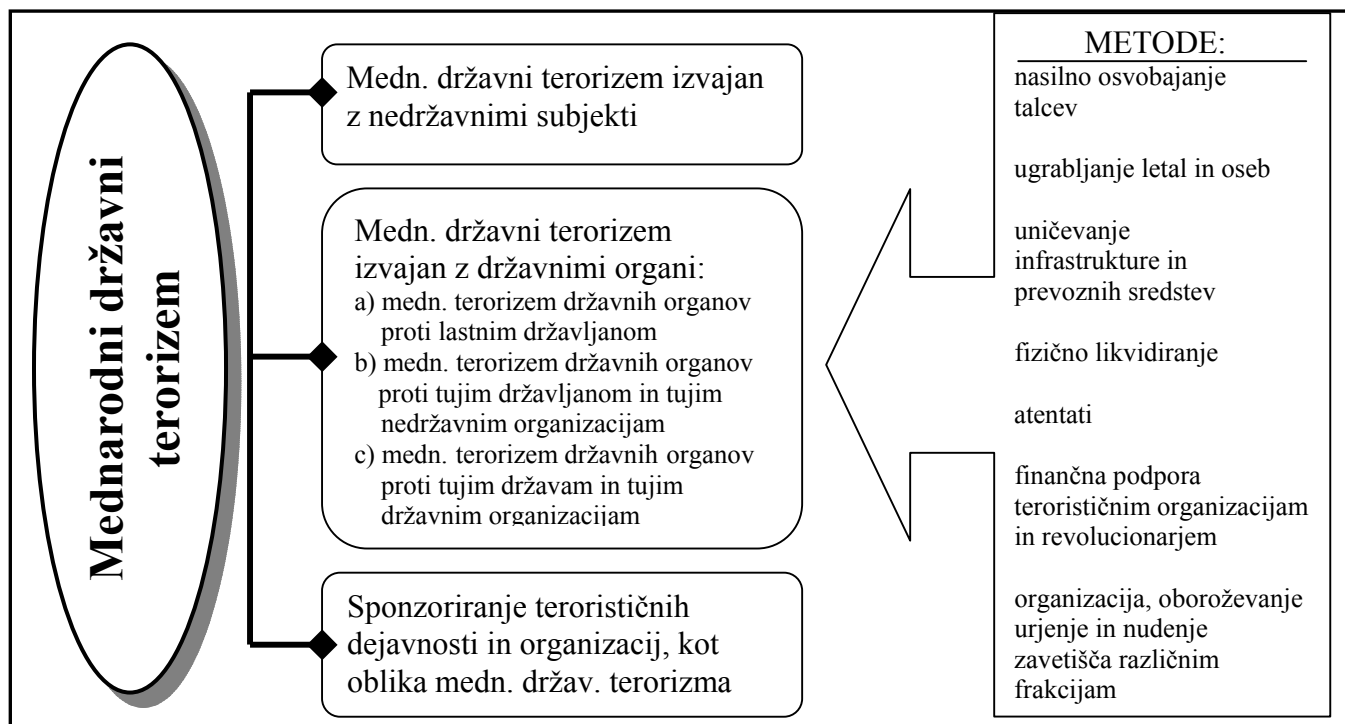
Na tem mestu je potrebno poudariti tudi sledeče. Po mednarodnih normah sta tako agresija, kot tudi intervencija nezakoniti oz. prepovedani. S prepovedjo uporabe ali grožnje s silo v miru mednarodna skupnost prepoveduje tudi uporabo represalij v miru, kar dejansko pomeni, da tudi represalije v miru postanejo teroristična dejanja.

Danes ima večje število držav posebne specializirane enote za t.i. hitra posredovanja, proti-teroristični boj, proti-obveščevalne enote ter enote posebnih operativcev oz. »komandosov«, ki so včasih uporabljene za izvajanje posebnih operacij v katerih se uporabljajo metode in sredstva podobna terorističnim metodam in sredstvom.

Poznamo več oblik aktov državnega terorizma, ki jih avtorji ločujejo po različnih spremenljivkah. **Najbolj pogosta klasifikacija mednarodnega državnega terorizma je glede na objekt napada.** Tako države z akcijami, kjer vključujejo delovanje posebnih enot kršijo mednarodnopravne norme s tem, ko v drugi državi osvobajajo talce, ugrabljajo ali uničujejo infrastrukturo, prevozna sredstva, ljudi, fizično likvidirajo pripadnike različnih družbenih skupin, s tem mislim predvsem na teroristične in druge skupine, ki ogrožajo nacionalne interese in varnost države, izvajajo atentate na voditelje in vidne člane opozicije, predsednike vlad ali voditelje osvobodilnih gibanj, urijo in finančno podpirajo revolucionarne sile v drugih državah ter finančno sponzorirajo teroristične organizacije oz. jim dajejo na voljo zavetišče za brezskrbno urjenje in načrtovanje akcij.

Spodnja slika (slika 3.2) prikazuje delitev mednarodnega državnega terorizma glede na načine napada. Združeni sta dve razdelitvi z nekaj spremembami in dodatki, in sicer klasifikacija Kovšca in delitev Mateja. Prvi deli mednarodni državni terorizem na mednarodni državni terorizem izvajan z državnimi organi, mednarodni državni terorizem izvajan z nedržavnimi subjekti ter sponzoriranje terorističnih dejavnosti in organizacij, kot obliko mednarodnega državnega terorizma.

Slika 3.2.: Karakteristike mednarodnega državnega terorizma

VIR: prirejeno po Kovšca (1996: 14) in Mate (1989: 61,62)

Drugi podobno deli mednarodni državni terorizem glede na načine izvajanja terorističnih dejanj. Pri tem poudarja različne metode izvajanja mednarodnega državnega terorizma, in sicer: nasilno osvobajanje talcev, ugrabljanje letal, uničevanje prevoznih sredstev, fizično likvidiranje posameznih političnih nasprotnikov, pripadnikov terorističnih skupin ali cele skupine ter atentati na predsednike vlad ali voditelje osvobodilnih organizacij.

Sam sem zaradi pomanjkljivosti dodal še finančno podporo terorističnim in revolucionarnim gibanjem ter organizacijo, oboroževanje in urjenje različnih militantnih frakcij, ki jo po mojem mnenju lahko štejemo med akte državnega terorizma, in sicer po preprostem in logičnem principu soudeleženstva pri kaznivih dejanjih. Vse te metode bom v nadaljevanju

tudi podrobneje opisal in jih uporabil kot indikatorje pri primerjalni študiji različnih primerov mednarodnega državnega terorizma.

Mednarodni državni terorizem izvajan z državnimi organi države na mednarodnem nivoju uporabljajo le v izjemnih primerih, npr. ko gre za vitalne državne interese ali pa v primeri, ko se državna oblast vzdržuje, funkcionira izključno z nasilnimi sredstvi (Kovšca, 1996: 15). Državni organi pa imajo pri tem neposredno podporo državnih oblasti, zakonsko podlago ter precejšnja pooblastila.¹⁵ Edina ovira oz. zadrževalec pri uporabi še ekstremnejših terorističnih aktov so pogosto strah pred izgubo mednarodnega ugleda, možnost mednarodnega sankcioniranja ter možnost povračilnih ukrepov prizadete države. Države za zagotovitev svojih interesov velikokrat uporabljajo državni terorizem proti lastnim državljanom, ki so na ozemlju tujih držav. Cilji državnega terorizma so predvsem pripadniki opozicije v emigraciji, prebežniki iz vrst državnih in drugih organov (obveščevalci, vojaki, znanstveniki) ter ostali državljani za katere se smatra, da ogrožajo življenjsko pomembne interese države.¹⁶

Prav tako tarče državnega terorizma postanejo tuji državljani in nedržavne institucije, ki posežejo v sfero vitalnih državnih interesov, pa čeprav ne delujejo neposredno proti prizadeti državi. Posamezne države kruto obračunavajo s publicisti in pripadniki nekaterih mednarodnih humanitarnih, verskih in ekoloških organizacij, ki v svojem delovanju omejujejo delovanje države oz. preprečujejo izpeljavo načrtovanih projektov.¹⁷

K mednarodnemu državnemu terorizmu proti tujim državnim organizacijam privedejo tudi visoko asimetrične situacije, kot npr. konflikt dveh držav z izrazito neenakostjo vojaških potencialov. Inferiorna država se zaradi manjka v konvencionalni bojni moči poslužuje različnih oblik natančno uporabljenih subverzivnih aktov, s katerimi poskuša doseči svoje interese. Po drugi strani pa si vojaško superiorne države težko privoščijo odprt vojaški spopad

¹⁵ CIA je s sprejetjem zakona o nacionalni varnosti 1947 (National Security Act) dobila posebne pristojnosti in izjeme glede nadzora. Kasneje pa so se te izjeme še razširile s sprejetjem t.i. zakona o centralni obveščevalni službi (Central Intelligence Act, 1949). Največje in najbolj daljnosežne posledice je imel člen, ki je CIA »dovoljeval opravljati tudi druge podobne funkcije in dolžnosti, ki so sorodne obveščevalni dejavnosti /.../ in ki ji jih državni varnostni svet naloži od časa do časa« (Marchetti & Marks, 1976:34-35). Ta nedoločni stavek je dal CIA svobodo, da se angažira v tajnih operacijah in pravico, da se vmešava v notranje zadeve tujih narodov.

¹⁶ Ena najbolj znanih žrtev Stalinovega mednarodnega državnega terorizma je bil Trotsky (Wilkinson, 1984: 293), ki ga je umoril pripadnik tajne policije (UGPO) v Mexico Cityju 22. avgusta 1940.

¹⁷ Francoska varnostna služba je v 90. letih preko dveh svojih pripadnikov, ki sta se infiltrirala v organizacijo Greenpeace, uspela potopiti in uničiti ladjo Rainbow Warrior. Incident se je pripetil v novozelandskem pristanišču (Nova Zelandija je podpirala napore naravovarstvenikov v zvezi s preprečitvijo francoskih jedrskih poizkusov). Zaradi terorističnega akta je izgubila življenje ena oseba (Kovšca, 1996: 15).

zaradi morebitne podvrženosti mednarodnim sankcijam. Tako vojaško in politično superiorne države s tovrstno dejavnostjo lažje disciplinirajo oz. posredno prikažejo svojo dejansko moč drugi državi. Ne gre pa prezreti tudi tistih terorističnih aktov, s katerimi države poskušajo zanetiti konflikte širših razsežnosti, najsi gre za odkriti terorizem ali pa samo za podtikanja krivde za teroristična dejanja nasprotne strani.¹⁸ Takšno zvrst bojevanja Dimitrijević (1989: 35) imenuje »posebna vojna«,¹⁹ ažurnejša strokovna literatura pa uporablja termine, kot je npr. strategija posrednega nastopanja in podobno (Režonja, 2000: 8-30).

Mednarodni državni terorizem države lahko izvajajo tudi z *nedržavnimi subjekti*. V ta namen države razpolagajo z celim asortimanom različnih specialnih organizacij, ki so ponavadi slabo nadzorovane, imajo precejšnja pooblastila ter niso neposredno povezana z državnim ustrojem. Takšne podtalne organizacije ponavadi ustanavljajo različne obveščevalne in varnostne službe. Obveščevalne in varnostne službe lahko tako brez večjih težav ustanavljajo, organizirajo, urijo, opremljajo, uporabljajo in nadzirajo celo teroristične organizacije. Prednost uporabe nedržavnih subjektov za izvajanje terorizma v nacionalnem interesu je v skoraj nemogoči dokazljivosti povezave med naročnikom in izvajalcem terorističnega akta. Čeprav je posledično možno predvidevati oz. celo ugotoviti kdo je naročnik terorističnega dejanja, pa formalno-pravne povezave de facto ne moremo dokazati. Se pravi, da tudi ni možno države mednarodno kaznovati. Podobne primere najdemo tudi dlje v zgodovini. V turški vojski so za časa otomanskega cesarstva bile posebne teroristične enote, imenovane »bašibozuki«. Te neregularne enote so bile v prvi vrsti namenjene za izvajanje terorizma nad civilnim prebivalstvom na okupiranih območjih (Žabkar, 1992: 12).

V novejšem času, t.j. po letu 1980, je prišlo do zloveščega razvoja oblik terorizma, kot sta na primer pojav »narko-terorizma« in vse večje zatekanje vlad posameznih držav k sponzoriranju terorizma (Laqueur, 1988: 87). Tretja oblika mednarodnega državnega terorizma je torej *sponzoriranje subverzivnih dejavnosti in terorističnih organizacij v drugih državah (angl. state-sponsored terrorism)*. Nekatere države obravnavajo druge države kot lastne interesne sfere ter poizkušajo tako na različne načine vplivati na dogajanja znotraj njih. Če ne gre po

¹⁸ To je bil tudi cilj velikosrbske strategije, ki je hotela sprovcirati hrvaško stran, da bi se za zaščito zahodnih Hercegovcev s svojo vojsko spravila nad BiH (Geršak, 1992: 8).

¹⁹ Posebno vojno lahko definiramo kot: »celoto organiziranih, razdiralnih (subverzivnih) dejavnosti, ukrepov in postopkov na vseh področjih družbenega življenja, ki se jih loteva določen subjekt (praviloma država) v miru, samostojno ali kot sestavina konvencionalne vojne proti drugi državi, narodoosvobodilnem ali revolucionarnem gibanju, zaradi vsiljevanja ali ohranjanja hegemonije, če tega cilja ne moremo doseči s sredstvi politike, konvencionalna vojna pa bi bila preveliko tveganje« (Dimitrijević v Mate, 1989: 35).

diplomatski ali ekonomski poti se odločajo za uporabo prikritih metod. Ena izmed njih je ustvarjanje pogojev in nudenje podpore za delovanje subverzivnih elementov v drugih državah. Paul Wilkinson (1984: 292), meni da je takšnih primerov terorizma, ko neka država sponzorira podtalno teroristično dejavnost v drugi državi, kar 25 %. Sponzoriranje s strani neke države poteka v različnih oblikah, od moralnega in diplomatskega opogumljanja do materialne pomoči v orožju, izobraževanju in urjenju, denarju in zavetiščih. Le malo držav ima svoje enote za izvajanje terorističnih aktov, veliko več pa se jih obrača na t.i. klientne teroristične organizacije, ki za pravo vsoto naredijo karkoli.

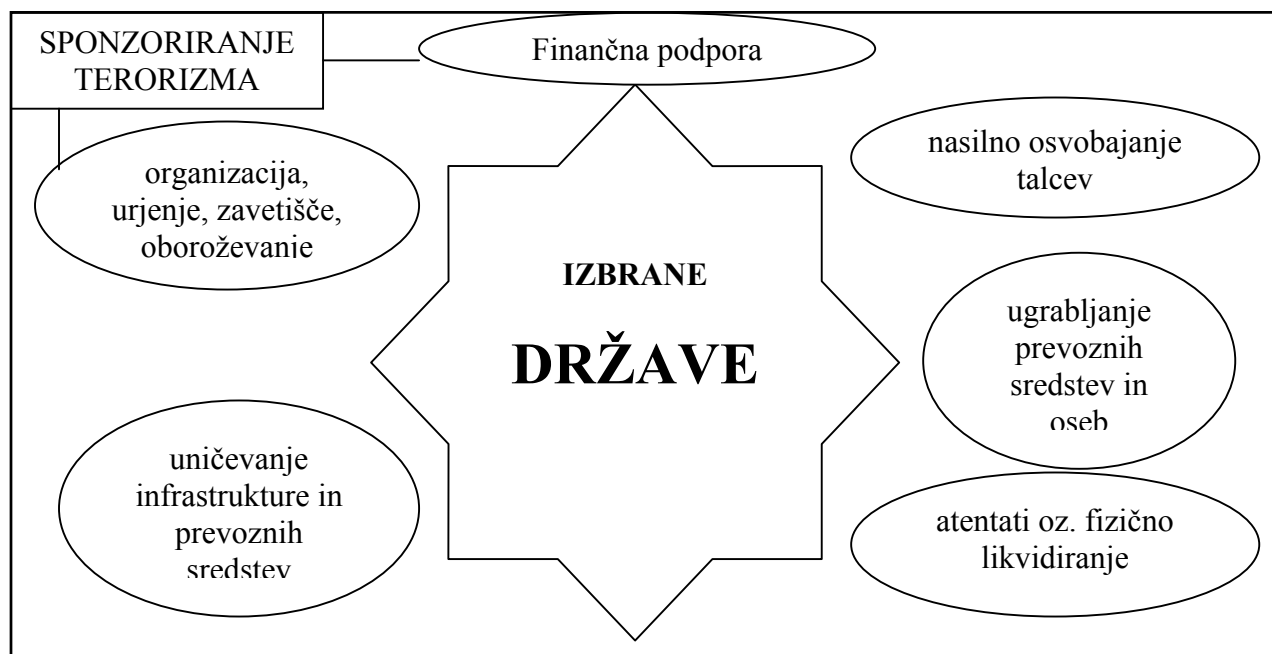
Vse zgoraj našteje oblike državnega terorizma družita dva skupna imenovalca – državni ali nacionalni interes in močna psihološka reakcija ljudi viktimizirane države. Prvega skušajo države maksimalno opredeliti in ga tudi doseči, ne glede na uporabljena sredstva in metode. Dejstvo je, da države v mednarodnih odnosih poleg diplomatskih prizadevanj in ekonomskega prepričevanja uporabljajo tudi bolj umazane in prikrite načine zagotavljanja svojih interesov, ki so od primera do primera različni – od lovljenja, ugrabljanja ter ubijanja izgnanih nasprotnikov režima in disidentov do izvažanja revolucije s sredstvi klientnih terorističnih organizacij v tujini. V vseh državah-žrtvah pa se pojavijo najmanj tri psihološke reakcije: strah, razburjenje in želja po maščevanju, kar nemudoma poslabša odnose med državami, zviša napetosti v mednarodni skupnosti ter postavi vlado viktimizirane države pod ogromen pritisk.

3. INDIKATORJI (METODE) MEDNARODNEGA DRŽAVNEGA TERORIZMA

Subjekti mednarodnega terorizma so lahko nedržavne ali državne organizacije, skupine ali posamezniki, ki so politično motivirani in pripravljeni uresničiti svoje grožnje, z namenom, da dosežejo svoj zastavljen cilj. Državni akter je država sama. Država kot akter mednarodnega terorizma lahko deluje neposredno ali posredno. Neposredno deluje s pomočjo svojih organov in organizacij, kot so npr. varnostno-obveščevalne službe in specialne enote, posredno pa s tajnim sponzoriranjem že obstoječih in delujočih terorističnih organizacij in frakcij. Državna politika, ki se zateka k terorističnim dejanjem, v vseh primerih krši osnovne človekove pravice in svoboščine. Petrič in Stanič (v Godina, 2002: 21) trdita: »Če se tovrstno politiko nasilje stopnjujemo pridemo do mednarodnega državnega terorja, ki se zrcali v uporabi sile in pritiskov v mednarodnih odnosih«.

Pri raziskovanju pojava državnega terorizma v mednarodnih odnosih, si bom v nadaljevanju pomagal predvsem s študijami primerov dejanj državnega terorizma določenih držav. V ta namen bom uporabil ekstenzivni raziskovalni pristop, kar pomeni, da bom hkrati preučeval več enot analize, pri katerih bom analiziral podatke le o izbranih spremenljivkah oz. indikatorjih (metode mednarodnega državnega terorizma).

Slika 4.3.: Osnovne metode mednarodnega državnega terorizma

Mednarodna skupnost se poskuša zoperstaviti terorizmu. Predvsem poskuša preprečiti teroristične akte različnih skupin s preventivnimi ukrepi ter se zavzema za odpravo vzrokov mednarodnega terorizma, manj pa je naklonjena reševanju tega problema z nasiljem.²⁰ Kljub sprejemu številnih multilateralnih konvencij in protokolov, pa se posamezne države še vedno nagibajo k stališču, da je potrebno s teroristi obračunavati na njihov način, tj. s silo in nelegalnimi nasilnimi prijemi. V ta namen države sprejemajo posebne zakone, ki dajejo izredna pooblastila policiji, vojski, varnostno-obveščevalnim službam, ali pa ustanovijo posebne visoko specializirane enote za proti-teroristični boj.²¹ Te enote imajo ponavadi pooblastila tudi za delovanje v tujini, torej tudi za akte mednarodnega državnega terorizma.

V nadaljevanju bom najprej opredelil kriterije oz. indikatorje po katerih bom lahko kasneje države »obsodil« aktov mednarodnega državnega terorizma. Posamezne izbrane države bom poskusil objektivno uvrstiti v skupino »držav – teroristk« po sledečih kriterijih, ki so vidni tudi na sliki 3, se pravi sponzoriranje terorizma, uničevanje prevoznih sredstev in infrastrukture, atentati, nasilno osvobajanje talcev ter ugrabljanje letal in oseb. **Ker so dejanja mednarodnega državnega terorizma pogosto težko dokazljiva, se bom s primeri omejil samo na tiste, ki so bili dejansko dokazani ali pa je nesporna njihova povezanost z določenimi državami.**

²⁰ Obstaja 12 pomembnih multilateralnih konvencij in protokolov povezanih z državnimi obveznostmi za boj proti terorizmu: Konvencija o prekrških in drugih aktih storjenih na letalih (1963), Konvencija o odpravi nezakonitih zasedb letal (1970), Konvencija o odpravi nezakonitih dejanj proti civilnim letalom (1973), Konvencija o preprečitvi in kaznovanju zločinom proti mednarodno varovanim osebam (1973), Mednarodna konvencija proti zajemanju talcev (1979), Konvencija o fizični zaščiti jedrskega materiala (1980), Protokol o odpravi nezakonitih dejanj na civilnih letališčih (1988), Konvencija o odpravi nezakonitih dejanj v pomorskem prometu (1988), Protokol o odpravi nezakonitih dejanj proti statičnim morskim ploščadim (1988), Konvencija o označevanju plastičnega eksploziva z namenom lažjega odkrivanja (1991), Mednarodna konvencija o odpravi terorističnih bombnih napadov (1997), Mednarodna konvencija o odpravi financiranja terorizma (1999) (ODC – Convention against terrorism).

²¹ Tak primer so enote GSG 9 (nem. Grenzschutzgruppe 9), ki jih je Nemčija ustanovila prav s tem namenom, tj. boj proti terorizmu (Mate, 1989: 51).

3.1. Sponzoriranje terorizma: terorističnih organizacij in dejanj

Države za zagotovitev svojih zunanjepolitičnih ciljev uporabljajo različna sredstva, od diplomacije, javnega mnenja in propagande, ekonomskih sredstev in navsezadnje do sredstev prisiljevanja (Benko, 1977: 343-379). Skozi čas je mednarodni red ta sredstva zunanje politike sprejel, tako da so postali politična praksa v odnosih med državami. Vendar pa nam zgodovina konfliktov med državami dokazuje, da so bili konvencionalna sredstva neuspešna za doseganje novih ciljev zunanje politike, ki nastajajo s spreminjanjem svetovnega političnega scenarija.

Eden izmed možnih pristopov k uresničevanju zastavljenih ciljev v mednarodni skupnosti je tudi sponzoriranje terorizma, predvsem mednarodnega terorizma (angl. state-sponsored terrorism). Sponzorirani terorizem se je razvil predvsem zaradi možnosti zanikanja le-tega oz. sponzorirani terorizem se izvaja tajno, prikrito, kar omogoča državam, da se lahko distancirajo od svojih nezakonitih akcij. Pravzaprav, »države razumejo terorizem kot priročno orodje, ki ne pušča veliko sledi dejanskih dokazov o njegovem državnem izvoru« (Prabha, 2001: 114).

Čeprav Deklaracija o načelih mednarodnega prava narekuje, *inter alia*, da »naj nobena država ne bi organizirala, pomagala, spodbujala, financirala, napeljevala ali dovoljevala subverzivne, teroristične ali oborožene aktivnosti usmerjene proti nasilnim strmoglavljenjem režima druge države oz. usmerjene proti vmešavanju v civilne spore v drugih državah« (Declaration on principles of international law friendly relations and co-operation among states in accordance with the charter of the united nations) se države pogosto odločujejo prav za takšne aktivnosti. Še eno obče načelo je bilo razglašeno s strani Meddržavnega sodišča v letu 1949 v primeru »Courf Channel«, namreč, da je vsaka država obvezana, da zavedno ne dovoli uporabo svojega ozemlja za namene, ki so v nasprotju z pravicami drugih držav (Muskhat, 2001: 17). Se pravi, da po tem občem načelu, naj nobena država ne bi dovolila uporabo svojega ozemlja za organizacijo oboroženih skupin ali saboterskih band, ki bi lahko teroristično delovale po drugih državah.

Dejstvo pa je, da nekatere države s pridom uporabljajo teroristične skupine za doseganje svojih ciljev in za zavarovanje svojih interesov v drugih državah. Še enkrat lahko podam

podatke empiričnih raziskav: v 6 % vseh primerov terorističnih dejanj so teroristi dobili podporo iz tujine, v 12 % primerov, pa se sumi na sponzoriranje terorizma (Tyagi, 2001: 198). Hoffman trdi, da je to »najcenejše vodenje tajne vojne z uporabo nadomestnih vojakov oz. najemnikov« (angl. »guns for hire«) (Types of Terrorism). Države – sponzorice terorizma podpirajo terorizem na dva načina:

- ❖ bodisi, da nudijo terorističnim združenjem finančno podporo,
- ❖ bodisi, da jim nudijo pomoč pri organizaciji, jih neposredno oskrbujejo z oborožitvenimi sistemi, jim nudijo zavetišče ali pa možnosti urjenja.²²

S finančno podporo mislim na financiranje terorističnih organizacij v kakršnikoli obliki premoženja, pa naj bo to otipljivo (denar, delnice, obveznice, menice, drage kovine in kamni) ali neotipljivo premoženje (možnost kreditiranja), premično (prevozna sredstva) ali nepremično (nepremičnine), elektronsko ali digitalno ter tudi zagotavljanje zakonite dokumentacije.

Financiranje terorističnih organizacij poskuša mednarodna skupnost omejiti. Še posebej po dogodku 11. septembra so države postale veliko bolj pozorne na sponzoriranje oz. financiranje mednarodnega terorizma, pa čeprav je bila že leta 1999 sprejeta Mednarodna konvencija o odpravi financiranja terorizma. Države so uvedle bolj drastične ukrepe glede nadzora nad pretokom kapitala ter zamrznile ali zasegle vse sumljive finančne vloge.²³ Prav tako pa je mednarodna skupnost s to konvencijo opozorila države, da bodo v primeru financiranja terorizma, tako kazensko, kot tudi civilno ter administrativno odgovorne (International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism).

Finančna podpora terorističnim organizacijam je primer posrednega sponzoriranja. Države pa lahko sponzorirajo terorizem tudi neposredno, in sicer z zagotavljanjem varnih zatočišč teroristom za organizacijo, urjenje in načrtovanje njihovih nasilnih dejanj, bodisi na ozemlju drugih držav, bodisi na ozemlju te države proti tujim objektom. Povezava med državo oz. državnim aparatom in teroristi je lahko zelo tesna. V teh razmerjih se lahko razvijejo močne vezi prijateljstva in zaupanja, ki preidejo celo do družinskih povezav. Osama Bin Laden, za

²² Držav v katerih »cveti« terorizem je kar nekaj. Poleg sedmih držav »osi zla« za katere ZDA trdijo, da so sponzorke terorizma se omenjajo še: Jemen, Afganistan, Kolumbija, Libanon, Indonezija, palestinska območja, Filipini in Somalija.

²³ V letu 2002 so države po vsem svetu zamrznile za okoli 121 milijonov dolarjev premoženja povezanega s terorističnimi organizacijami (Patterns of Global Terrorism).

primer, se je okoriščal z zaščito talibanskega režima, predvsem pa voditelja mulo Muhamed Omarja, zato ker je le-ta poročen z Bin Ladvno hčerko (State-sponsored wmd terrorism: a growing threat?).

Po ocenah Laquera (1986: 95) je sponzoriranje terorizma predvsem instrument diktatorjev z ambicijami prekoračiti svojo bazo vpliva oz. moči. Je že res, da so glavni protagonisti te vrste terorizma močne osebnosti v t.i. nedemokratskih oz. diktatorskih državah, kot je na primer Muammar al-Qaddafi v Libiji ali kot je bil Mussolini med drugo svetovno vojno, ko je s podpiranjem različnih balkanskih teroristov poskušal destabilizirati sosednje države, ampak s sponzoriranjem terorizma se domnevno ukvarjajo tudi t.i. »demokratske« države, kot so npr. ZDA.

3.2. Atentati oz. fizično likvidiranje

Atentati oz. fizično likvidiranje oseb je najbolj tradicionalistična teroristična metoda. Glavna domena je uboj »nekega politično ali operativno strateško pomembnega posameznika /.../«, kot atentat opisuje Cassidy (Krunič, 1997: 133) ter pri tem uporablja posebne metode in sredstva s katerimi poskuša doseči določene rezultate oz. izzvati določene posledice, protimere ali ukrepe prizadete strani.²⁴ Riziko za napadalca je za primer atentata dokaj majhen, vendar pa mora biti atentat v naprej do potankosti pripravljen. Potrebna so dolgotrajna preučevanja žrtve. Napadalec mora poznati, kdo žrtev sploh je, koliko časa ima za izvedbo likvidacije, kdo in kako varujejo žrtev, kakšne navade ima žrtev in kje se najpogosteje giblje.

O mednarodnem državnem terorizmu lahko govorimo šele v primeru, da države s svojimi pristojnimi organizacijami posežejo v neko tretjo državo in prično likvidirati pripadnike terorističnih organizacij, kot maščevanje za določeno teroristično akcijo. V mirnem času lahko takšno represalijo štejemo za teroristično dejanje, kajti v mednarodni skupnosti veljata dve načeli: prepoved represalij v mirnem času ter prepoved uporabe ali grožnje s silo. Prav tako lahko o mednarodnem državnem terorizmu govorimo, ko državni organi na ozemlju tuje države likvidirajo politične nasprotnike in podobno.

²⁴ Krunič (1997: 136-138) navaja številne tehnike za izvedbo atentatov: 1.) *uboj z izstrelkom* za katerega se uporablja konvencionalno orožje (puške, ročni raketometi); 2.) *eksplozivi*, ki se lahko nahajajo v telefonih, v pismih, avtomobilih ipd.; 3.) *tehnike neslišnega uboja* z rokami ali hladnim orožjem; 4.) *uporaba bioloških in kemičnih sredstev*: strupi in bakterije; 5.) *situacijske tehnike* s katerimi zrežirajo nesreče (prometne, požari, eksplozije plinske napeljave) ali pa psihološke metode (napeljevanje na samomor).

Največkrat so kot cilj atentatov izbrane najbolj markantne tarče, kot so na primer predsedniki, monarhi, diplomati, gospodarski vplivneži, izvzeti pa niso niti pripadniki visoke duhovščine, saj je tudi odziv medijev ter ljudstva na njihovo odstranitev največji. Atentati so lahko omejeni na eno osebo.²⁵ Pogosto pa se države odločijo nevtralizirati celo politično opozicijo v tujini. S tem dosežejo dvoje: prvič se vladajoči režim znebi potencialnih političnih nasprotnikov, drugič pa z uboji uglednih članov opozicije izvajajo pritisk na vse skrite pristaše opozicije v lastni državi.

Fizične likvidacije kot metodo mednarodnega državnega terorizma je težko dokazati, razen v primerih, ko agente ujamejo pri delu in steče sodna preiskava, kot se je to zgodilo agentom izraelske obveščevalne službe Mossad, ki jih je ujela Norveška policija januarja 1974. Mednarodna javnost pa v tem primeru obtožila Izrael neposredne odgovornosti in mednarodnega državnega terorizma.

Prav tako kot za vse metode mednarodnega državnega terorizma je tudi za atentate značilna tajnost dela, skrbno načrtovanje, usklajenost dela posameznih izvrševalcev ter seveda uradna privolitev vodstva države. Tudi v primeru, da obveščevalne službe delujejo brez vednosti oblasti je državni vrh odgovoren za dejanja, kljub temu, da o dejanjih ni bil formalno obveščen oz. ni bil neposredno udeležen.

3.3. Ugrabljanje prevoznih sredstev ter oseb

Ugrabitev prevoznih sredstev ali oseb je tudi zelo stara in pogosto preizkušena metoda mednarodnega državnega terorizma. Kljub temu, da mednarodna skupnost obsoja ugrabljanje oseb oz. jemanje talcev se države s pomočjo obveščevalnih in proti-obveščevalnih služb odločijo, da bodo dosegli svoje cilje na ta način.

Danes je pojem ugrabitve pravno opredeljen v Mednarodni konvenciji proti zajemanju talcev iz leta 1979 (International Convention against Taking Hostages). Prvi člen te konvencije opredeljuje ugrabitev kot dejanje, v katerem ena ali več oseb ugrabi, zadrži in grozi s poškodovanjem oz. s smrtjo te osebe. S tem hočejo ugrabitelji prisiliti oz. vplivati na neko

²⁵ Primer te oblike aktov mednarodnega državnega terorizma je uboj nekdanjega čilskega ministra za zunanje zadeve, ki je emigriral v ZDA, kjer so ga pripadniki organov varnosti Pinochejevega režima ubili. Oblasti ZDA so dokazale, da je šlo za akt mednarodnega državnega terorizma (Mate, 1989: 59).

tretjo stran (lahko je to država, mednarodna organizacija, pravna ali fizična oseba ali skupina oseb), da nekaj naredi oz. ne naredi. Do izpustitve talcev oz. ugrabljenih oseb pride samo v primeru ugoditve zahtev.²⁶

Tudi pri ugrabitvah so pomembne priprave in načrtovanje. Ugrabitev oz. zajem talcev je logistično še bolj zapletena operacija kot atentat. Zahteva tudi veliko boljše usklajenost večjega števila ljudi.

V primeru mednarodnega državnega terorizma gre lahko tudi za ugrabljanje določenih prevoznih sredstev (npr. letal, ladij, avtobusov) z izbranimi ali pa naključnimi potniki. Tudi to obliko mednarodnega državnega terorizma izvajajo državne ustanove ali organizacije po neposrednem dovoljenju ali ukazu najvišjega državnega vodstva. V večini primerov gre za ugrabljanje letal v tujem zračnem ali mednarodnem zračnem prostoru, kar seveda pomeni tudi kršitev pravil mednarodnega prava. V ta namen se države pogosto zatečejo k svojim vojaškim zmogljivostim, s tem mislim na oborožene sile oz. njihovo vojno letalstvo. Lovsko letalstvo, je največkrat izvrševalec takšnih nalog, katerih naloga je prisiliti letalo, da spremeni smer poleta in da pristane na določenem letališču (večinoma vojaškem), kjer lahko posebne enote policije in vojske letalo in potnike temeljito pregledajo. Ugrabitve letal so izvedene predvsem zaradi zajetja pripadnikov vladi nasprotujočih gibanj in frakcij. Letalo lahko po pregledu nadaljuje pot do prvotno izbrane smeri in letališča.

Primere takšnih aktov mednarodnega državnega terorizma so izvajale tako ZDA (egiptovsko letalo z ugrabitelji italijanske ladje Achille Lauro) (Achille Lauro Hijacking), kot tudi Izrael (ugrabitev irškega letala nad Libanonom 10.8.1973) ter Francija (ugrabitev maroškega letala) (Dimitrijević, 1980:25). Mednarodna skupnost je te ugrabitve sicer strogo obsodila, kaj več pa zaradi moči Francije in ZDA (obe imata moč veta na sprejem kakršnekoli resolucije v VS OZN) ni mogla storiti.

3.4. Uničevanje infrastrukture in prevoznih sredstev

Uničevanje infrastrukture in prevoznih sredstev je redkejša oblika mednarodnega terorizma. Države se za to obliko mednarodnega državnega terorizma odločijo predvsem iz preventivnih

²⁶ Razlika med ugrabitvijo in zajemom talcev je v tem, da se ugrabljene osebe prepeljejo na neko skrito lokacijo.

razlogov, bodisi da uničijo vojaške potenciale drugi državi, povzročajo materialno škodo, ustrahujejo drugo državo, bodisi da preprečijo izvršitev kakšne akcije nasprotni strani, kot je bilo to v primeru potopitve ladje Greenpeaca v Novi Zelandiji.

Drug vzrok zaradi katerega se države odločijo za uničevanje infrastrukture in prevoznih sredstev preko svojih obveščevalnih služb ali oboroženih sil, je prikrievanje dejanskih akcij, ki bi bile s strani mednarodne skupnosti še bolj sporne ali pa gre državi za ohranjanje tajnosti njenih poslov in delovanja. Zgovoren primer slednjega se je zgodil leta 1948, ko so izraelske oborožene sile prestregle in potopile italijansko ladjo Argiro, ki je prevažala češkoslovaško orožje za Sirijo.

Če lahko za atentate in ugrabitve rečemo, da ponavadi ne zahtevajo veliko posrednih žrtev oz. žrtev pri opazovalcih (angl. »bystanders«), civilistih, pa pri aktu mednarodnega državnega terorizma kot je uničevanje infrastrukture in prevoznih sredstev temu ni tako. Pogosto pride zaradi velikosti tarč, različnosti uporabljenih orožji, ki imajo ponavadi veliko rušilno moč ter zahteve po celotnem uničenju objekta napada do veliko nepredvidenih žrtev.

Prav tako so ti primeri mednarodnega državnega terorizma veliko lažje dokazljivi, saj se storilci pogosto dovolj razkrijejo in s tem omogočijo identifikacijo. Poleg tega pa tako velikih operacij v današnjem času natančnih satelitskih in radarskih sistemov skorajda ni mogoče prikriti.

3.5. Nasilno osvobajanje talcev

Posredovanja posebnih enot policije, vojske ali obveščevalnih služb na ozemlju druge države ne moremo šteti kot akt mednarodnega državnega terorizma, v primeru, da država dovoli intervencijo posebnih enot druge države. Tako je tudi pri osvobajanju talcev s silo, se pravi, če država v kateri se nahajajo teroristi s talci dovoli dobro usposobljeni posebni enoti druge države, da s silo reši talce, potem ni mogoče dejanje uvrstiti v mednarodni državni terorizem.

Obstajajo pa tudi primeri, ko si določene države prilaste pravico, da samovoljno ukrepajo zoper teroriste tudi na ozemlju druge države in s tem kršijo mednarodno pravo. Nazoren primer takšne akcije na ozemlju Cipra so leta 1978 izvedli egiptovski komandosi enote SEAQA (Strela). Na ciprskem letališču v Larnaki so poskušali osvoboditi 12 talcev, ki sta jih

ugrabila dva terorista. Kljub temu, da ciprska vlada ni odobrila intervencije so komandoski napadli letališče. Prišlo je do spopada med egiptovsko enoto in ciprsko Nacionalno gardo. V spopadu je bilo ubitih 15, ranjenih 12 in zajeto 61 egiptovskih vojakov; na ciprski strani pa je bilo 7 ranjenih. Egiptovski komandoski so izvedli akt mednarodnega državnega terorizma, saj so poskušali s silo, kljub uradni zavrnitvi zahteve za odobritev posredovanja, na ozemlju druge države napasti teroriste (Mate, 1989: 54).

Pri teh akcijah proti ugrabiteljem oz. teroristom na ozemlju druge države se države sklicujejo na humanitarnost svojega posredovanja, kajti rešujejo svoje državljane, obenem pa pozabljajo na dejstva, da s tem kažejo svojo samovoljo v mednarodni skupnosti. Same akcije reševanja talcev izvajajo specializirane skupine – posebne enote znotraj oboroženih sil (v primeru ZDA in Egipta), policije ali pa obveščevalno-varnostnih služb (v primeru Izraela). Priprave in izvedba akcije potekajo v največji tajnosti. Za odobritev le-te pa je vedno pristojno le najvišje državno vodstvo.

Države skušajo z akti mednarodnega državnega terorizma reševati nastale probleme, ki jih bodisi s pritiski, bodisi s pogajanjem ali drugimi sredstvi ne uspejo. Takšno uveljavljanje pravice do samoobrambe (51. člen UL OZN) ali pa pravice do samopomoči določenih držav pri obračunavanju s teroristi je po mednarodnih standardih prepovedana in ima lahko posledice za mednarodni mir in varnost.

4. ANALIZA DRŽAV POVEZANIH Z MEDNARODNIM DRŽAVNIM TERORIZMOM

Čeprav mednarodna skupnost brezpogojno obsoja vse akte mednarodnega terorizma, Generalna skupščina OZN pa poziva vse države, da se vzdržijo organiziranja, spodbujanja, pomoči ali sodelovanja v terorističnih akcijah v drugih državah ter da sprejmejo v svojem notranjem pravnem redu vse potrebne ukrepe za odpravo mednarodnega terorizma, države v svojih zunanjepolitičnih odnosih uporabljajo akte mednarodnega državnega terorizma kot sredstvo za doseganje zastavljenih političnih, strateških, obrambnih, gospodarskih in drugih ciljev in interesov.

Na tem mestu bi tudi težko trdil, da mednarodni državni terorizem izvajajo samo nedemokratske in fundamentalistične države. Ne, tudi liberalne in demokratične države za dosego svojih ciljev in obrambo svojih interesov uporabljajo sredstva, predvsem pa metode značilne za mednarodni terorizem. Tako sem pri izboru držav, ki jih povezujejo ali pa so jim bila dejanja mednarodnega državnega terorizma celo pravno dokazana pazil, da sem izbral med državami različnih profilov. V svoji analizi sem zajel tako države »osi zla«,²⁷ med katerimi izstopajo Libija, Iran in Irak, kot tudi za zahodni svet demokratične države, kot sta npr. ZDA in Francija. Poseben primer je Izrael, ki ga domnevno bremeni največ mednarodnih terorističnih dejanj državnih organov, ki so bili odobreni neposredno od državnega vrha. Moje osredotočenje na te države so pogojevali dostopni podatki o različnih primerih mednarodnega državnega terorizma izbranih držav.

V nadaljevanju bom predstavil nekaj osnovnih značilnosti vsake države posebej, njen politični ustroj, vojaško in zunanjepolitično strategijo in druge prvine pomembne za razumevanje vprašanja, zakaj države bodisi podpirajo mednarodni terorizem, bodisi ga same izvajajo.

Prav tako pa bom preveril prej opisane indikatorje oz. metode mednarodnega državnega terorizma po posameznih državah in s tem konkretiziral akte mednarodnega državnega terorizma, ki so jih države zagrešile ter jih posledično uvrstil na listo držav povezanih z mednarodnim državnim terorizmom.

²⁷ Države »osi zla« je termin pod katerim ameriška administracija razume sedem držav sponzorice terorizma: Libijo, Sudan, Irak, Iran, Severno Korejo, Kubo ter Sirijo.

4.1. Mednarodni državni terorizem Irana

Iran je bil dolgo časa monarhija, ki jo je vodil šah. Leta 1979 pa se je po t.i. iranski islamski revoluciji državna ureditev spremenila. Na oblast so prišli šiitski verski voditelji in ustanovili islamsko republiko. Na oblasti se je konsolidiral Ayatollah Ruhollah Khomeini (ajatolah Homeini) in s svojo versko retoriko in pogledi vzpostavil državo verskega fundamentalizma in strogega razumevanja islamskega prava z veliko prepovedmi in spolno segregacijo.

V zunanji politiki pa se je za Iran pričela doba trde politike do sosednjih držav, rigidnega fundamentalizma ter proti-zahodnjaškega nagnjenja. Ta politika in sovraštvo do sosedov jih je pripeljalo do številnih spopadov med katerimi je bila največja iransko-iraška vojna med leti 1980 in 1988.

Dandanes se je iranska politika pod vodstvom predsednika Katamija (Muhammad Khatami) in verskega voditelja ajatole Kameneija malo umirila in omehčala. Iran je postal tudi podpisnik petih od dvanajstih mednarodnih konvencij in protokolov povezanih z mednarodnim terorizmom. Začelo se je poveljno obdobje obnavljanja po vzoru sovjetskih petlečk. Iran se je bolj aktivno vključil tudi v mednarodno okolje in sedaj sodeluje v mnogih multi-nacionalnih organizacijah ter si na vse načine vsaj na zunaj poskuša odstraniti sloves odpadniške države.

Fasada, ki si jo nadeva Iran postaja mednarodni skupnosti všečna, vseeno pa je država, vodstvo ter miselnost še vedno prežeta s politiko verskega fundamentalizma, proti-zahodnjaške države, zatiranja svojega ljudstva, sponzoriranja terorizma za obrambo in destabilizacijo sosed ter vsesplošnega oboroževanja. Iran je pridobil tudi orožje za množično uničevanje, predvsem bojne strupe, proizvaja tudi jedrski material.

Iran ima zdaj že dolgo zgodovino izvajanja aktov mednarodnega državnega terorizma. Povezujejo ga z mnogimi terorističnimi akcijami, prav tako pa je boter nekaterim najbolj močnim, agresivnim in razširjenim terorističnim organizacijam.

Ameriški State Department označuje islamsko republiko Iran za največjega sponzorja terorizma na svetu. Iran nadaljuje z zagotavljanjem finančnih sredstev, orožja, urjenja in zatočišča številnim terorističnim organizacijam, ki delujejo na Bližnjem vzhodu in drugje po

svetu. (Terrorism: Questions & Answers – Iran) Iran podpira predvsem islamske teroristične organizacije. Je eden od ustanoviteljev libanoskega Hezbollaha v 80. letih.²⁸ Z Iranom pa sta povezani tudi palestinski teroristični organizaciji HAMAS in palestinski islamski Džihad. Domnevno je bil Iran vpleten v poskusu pretihotapljenja orožja na palestinska območja januarja 2002. Iran sodeluje tudi s kurdistansko delavsko stranko - kurdskim separatističnim gibanjem v Turčiji ter drugimi militantnimi skupinami v regiji Perzijskega zaliva, Afriki in centralni Aziji (Terrorism: Questions & Answers – Iran). Očitno je, da Iran podpira dvoje vrste terorističnih organizacij, in sicer skrajno militantne islamske fundamentaliste ter separatiste v drugih državah, ki na njegovo zadovoljstvo destabilizirajo sosednje države.

Iran je povezan tudi z nekaterimi dogodki, zaradi katerih ga je ameriška vlada dala na seznam držav sponzorice terorizma že leta 1984. Poznavalci trdijo, da je Iran vedel za Hezbollahove napade, kot so npr. ugrabitev in umor ameriškega marinca, polkovnika Williama Higginsa leta 1988, ki je sodeloval v opazovalni misiji ameriške vojske v Libanonu ter bombna napada v letih 1992 in 1994 na judovske kulturne institucije v Argentini. Ameriški uradniki pa obtožujejo Iran tudi za inspiriranje in sodelovanje pri napadu s »tovornjakom-bombo« na ameriško vojaško rezidenco v Saudski Arabiji leta 1996 v katerem je umrlo 19 ameriških marincev (Terrorism: Questions & Answers – Iran). Najbolj odmeven akt mednarodnega državnega terorizma pa je Iran izvedel novembra 1979, ko je dopustil, napeljal in celo pripomogel k zasedbi ameriškega veleposlaništva v Teheranu s strani študentskih islamskih revolucionarjev.

Zasedba veleposlaništva

Potem, ko se je ameriški predsednik Carter odločil sprejeti izgnanega bivšega iranskega šaha Rezo Pahlavija v ZDA na zdravljenje je islamska revolucionarna vlada v Iranu napovedala ohladitev odnosov med Iranom in ZDA. Prebivalci Teherana so ob vzklkih »smrt Američanom, smrt Carterju in smrt šahu« in ob zažiganju ameriških zastav prišli protestirat na ulice (Iran Hostage Crisis). Po triurnem protestiranju pred ameriško ambasado so iranski versko-ekstremistični študenti 4. 11. 1979 vdrli v poslopje ameriškega diplomatskega predstavništva v Teheranu (Lee, 1991: 462-464). Okoli 500 napadalcev je zajelo približno 90 ljudi znotraj ambasade, od tega jih je 52 ostalo v ujetništvu do konca krize. Posledično so ZDA pretrgale diplomatske odnose z Iranom in z ekonomskim pritiskom (uvredba embarga na iransko nafto ter zamrznitev vsega iranskega premoženja v ZDA) poskušale doseči izpustitev. ZDA so šle že tako daleč, da so s tajno akcijo poskusile rešiti

²⁸ Hezbollah – (v arabščini pomeni Božja stranka) je libanonska politična stranka in uporniško gibanje predano promoviranju islamskega aktivizma v Libanonu. Hezbollah je nastal po vdoru izraelskih sil v Libanon leta 1982, ko se je skupina šiitskih muslimanov pod vodstvom Muhammeda Husein Fadlallaha združila, da bi se uprla zahodnim vplivom v Libanonu. Hezbollah podpirata tako Iran, kot tudi Sirija (Brumberg, Microsoft Encarta Encyclopedia 2002: Hezbollah).

talce. Akcija je doživela neuspeh, obtoženi pa so bili tudi akta mednarodnega državnega terorizma. Februarja 1980 je Homeini razglasil, da bo izpustil talce pod določenimi pogoji, in sicer vrnitev šaha v Iran na sojenje, vrnitev šahovega bogastva iranskemu ljudstvu ter priznanje krivde ZDA za prejšnja akcije v Iranu, opravičilo in zagotovitev, da se ZDA ne bodo več vmešavale v iranske notranje zadeve (Iran Hostage Crisis). Seveda je bilo nesmiselno pričakovati, da bodo ZDA izpolnile zahtevano. Preobrat v krizi so povzročili trije dogodki: šahova smrt julija 1980, iranska invazija na Irak ter zamenjava na čelu ZDA – Carterja je zamenjal Reagan. Po volitvah v ZDA so se ob pomoči alžirskih posrednikov pogajanja le začela. Dvajsetega januarja 1981, na dan Reaganove inauguracije so ZDA sprostile skoraj 8 milijard iranskega premoženja, talci pa so bili potem, ko je iranski parlament sprejel odločitev, po 444 dneh iranskega pridržanja izpuščeni.

Oba akta mednarodnega državnega terorizma, tako iransko zajetje ameriškega veleposlaništva, kot tudi akcija ameriških komandosov osvobajanja talcev pomenita grobo kršitev mednarodnih norm in pogodb.²⁹ V tem smislu se je odzvala tudi svetovna javnost, ki je oba akta mednarodnega državnega terorizma najostreje obsodila in okarakterizirala kot kršenje mednarodnega prava in kot akta mednarodnega državnega terorizma (Mate, 1989: 55).

4.2. Mednarodni državni terorizem Iraka

Leta 1958 je po dolgotrajnem statusu monarhije Irak postal republika. V tem smislu je delovala le desetletje, ko je spet postala diktatorska država oz. pod vladavino ene stranke – stranke Baas in njenega prvaka Saddama Huseina. Saddam Husein se je na oblasti s strahovlado zadržal vse do letos, ko ga je z oblasti pahnilo vojaška intervencija zahodnih koalicijskih sil.

Pod Huseinovim vodstvom je iraška regionalna in zunanja politika postala zelo ambiciozna, netolerantna in zavojevalska, pogosto pa je vključevala tudi velike rizike. Diplomacija je postala neprimerno sredstvo za doseganje zunanjepolitičnih ciljev. To je vplivalo tudi na samo obrambno in vojaško doktrino, ki je dobila precej agresivnih prvin. Rezultat tega je veliko spopadov v moderni zgodovini Iraka. Dejstvo je, da Irak ni sodeloval samo v eni izmed arabsko – izraelskih vojn, in sicer v sueški krizi leta 1956, v vseh drugih vojnah pa je posegel po orožju. Največ ga je stala vojna z Iranom leta 1980 ter zasedba Kuvajta enajst let kasneje,

²⁹ ZDA so po neuspešni reševalni akciji vložile tožbo zoper Iran na Meddržavnem sodišču. ZDA so iransko vlado obtožile kršenja tako Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih, kot tudi Dunajske konvencije o konzularnih odnosih. Sodišče, ki je pri svoji odločitvi upoštevalo tudi Konvencijo o preprečevanju in kaznovanju zločinov proti mednarodno zaščitenim osebam in Sporazum med ZDA in Iranom o prijateljstvu, gospodarskih odnosih in konzularnih pravicah iz leta 1955 je soglasno odločilo, da mora Iran storiti vse potrebne ukrepe za odpravo nastale situacije. Iranska vlada se na to ni odzvala (Godina, 2002: 28-29).

ko ga je koalicijska vojska zahodnih in arabskih držav prisilila zapustiti Kuvajt in od tedaj je Iraku naložen mednarodni trgovinski embargo za izvoz nafte ter druge obveznosti, kot so npr. prekinjene finančne transakcije, mednarodni letalski prevozi in trgovina, ki otežujejo opravilno sposobnost države in poslabšujejo življenjske razmere. Dovoljene so samo humanitarne pošiljke zdravil in hrane.

Vse od začetka moderne države v 20. letih tega stoletja je bil Irak politično zelo aktiven v arabskem svetu, kjer je podpiral pan-arabsko miselnost in poskušal doseči združitev vseh arabskih držav pod Iraškim vodstvom. Grobi proti-zahodnjaški, predvsem pa proti-ameriški zunanjepolitični pogledi, agresivna vojaška politika, despotizem, kršenje človekovih pravic, zatiranje kurdskega prebivalstva ter zagotavljanje baz, učnih centrov in druge podpore različnim terorističnim skupinam, predvsem skupinam, ki se bojujejo proti vladam sosednjih Turčije in Irana, Irak uvrščajo med najbolj znane države »osi zla«.

V Iraku je v času pisanja moje diplomske naloge prišlo do spremembe oblasti. Na silo so jo strmoglavili ameriški, britanski in ostali vojaki, povezani v koalicijsko vojsko. Razlog temu naj bi bilo nespoštovanje resolucije 1441 VS OZN s strani Iraka ter njegovo domnevno nezakonito oboroževanje z orožji za množično uničevanje. V podrobnosti, legalnost in legitimnost te oborožene ali pa »humanitarne« intervencije v Irak se ne bom spuščal, saj to ni namen moje naloge.

Irak se kot eden osrednjih akterjev v Bližnje-vzhodnem kotlu pogosto zatekal k spopadom nizke intenzivnosti s svojimi sosedi v regiji. Njegovo konvencionalno moč povečujejo mnoge naveze s terorističnimi organizacijami v drugih državah, ki se primarno ukvarjajo z destabilizacijo vladajočih režimov ter s tem pripomorejo k ohromitvi države, ki je potem manj pozorna na ogrožanje iz zunaj.

Pri tem so najbolj aktivne njegove obveščevalne službe, ki so bile do nedavnega orodje neposredno v rokah vladne stranke Baas. Pod vodstvom Huseinovega brata so obveščevalne službe izvršile mnogo aktov notranjega državnega terorizma, kot so npr. uporaba bojnih strupov nad kurdskim prebivalstvom in podobno. Načrtovale pa so tudi napade na civilne in vojaške tarče v zahodnih državah. V letu 2001 je bila njihova glavna naloga izuriti svoje pripadnike za zbiranje podatkov o zahodnih tarčah (Patterns of Global Terrorism –Overview of State-sponsored Terrorism). Po podatkih različnih medijev (Middle East Intelligence

Bulletin, The Daily Star, Lebanonwire, Iraq Nacional Front in Arabic News) pa so pripadniki iraških obveščevalnih služb storili akt mednarodnega državnega terorizma na ozemlju Libanona, ko so fizično likvidirali šiitskega iraškega begunca, člana Iraškega nacionalnega kongresa, Walida al-Mayahija.

Umor Walida al-Mayahija

Tretjega decembra 2002 je bilo v stanovanju v vasi Abassijeh blizu Tyre (zahodni Libanon) najdeno pretepeno truplo iraškega šiitskega prevratnika Walid Ibrahim Abbas al-Mubah al-Mayahija, raziskovalca v Sadrovem centru za islamske študije. Al-Mayahi je bil zadavljen z vrvjo. Na njegovem truplu so bile opažene tudi modrice, kot posledica udarcev z železno palico in boja z napadalcem (Middle East Intelligence Bulletin). Glavni osumljenci so bili trije iraški obveščevalci.

Trije iraški obveščevalci, ki so se v Libanon vtihotapili kot iraški begunci so poskušali na svojo stran pridobiti čim več članov Iraškega nacionalnega kongresa. Vtihotapili so se tudi v t.i. »Tyrski kulturni kompleks«, kjer pa so jih spoznali kot iraške obveščevalce.³⁰

Vzroka za njegovo likvidacijo sta bila po navedbah strokovnjakov sodelovanje s proti-režimskim Iraškim nacionalnim kongresom ter njegov načrtovan obisk ZDA k enotam proti-iraških sil in neuspelo napeljevanje za sodelovanje z iraškimi obveščevalnimi službami (Al-Mayahi je o tem obvestil libanonsko policijo) (Arabic News).

Irak je kot sponzor mednarodnega državnega terorizma predstavljal idealno zatočišče, tranzitno izhodišče ter operacionalno bazo za skupine in posameznike, ki so usmerjali nasilje proti ZDA, Izraelu in drugim državam. Bagdad je skrivnoma pomagal dvema kategorijama terorističnih organizacij baziranih na iraškem ozemlju – iranskim disidentom podvrženim rušenju iranske vlade ter različnim palestinskim organizacijam nasprotno miru z Izraelom (Patterns of Global Terrorism – Overview of State-sponsored Terrorism). Večinoma je podpora Irak namenjal ne-verskim fundamentalističnim organizacijam (Terrorism: Questions & Answers – Iraq). Med te organizacije sodijo iranski Mujahedini-e Khalq, organizacija Abu Nidal, Palestinska osvobodilna fronta in Arabska osvobodilna fronta. Bagdad pa je zagotavljal tehnično pomoč tudi ostalim palestinskim terorističnim organizacijam, ki so v prvih bojnih vrstah »intifade«. Ljudska fronta za osvoboditev Palestine, HAMAS in Palestinski islamski jihad so tri najpomembnejše skupine katerim je Bagdad omogočil celovitost delovanja.

³⁰ Tyrski kulturni kompleks so ustanovili šiitski verski nasprotniki režima Sadama Huseina v čast velikemu ajatoli Mohammedu Sadeq Sadru, ki so ga iraške oblasti ubile leta 1999 v mestu Najjaf (The Daily Star, Lebanonwire).

Javna pričevanja palestinskih civilistov in uradnikov ter preklicani čeki zajeti z izraelske strani na Zahodnem bregu potrjujejo oz. dokazujejo pretok velikih količin iraškega denarja na zasedena območja. Irak naj bi nakazoval preko posrednikov iz vrst Arabske osvobodilne fronte po 25.000 dolarjev družinam samomorilcev v Gazi in Zahodnem bregu ter s tem spodbujal palestinski terorizem (Patterns of Global Terrorism – Overview of State-sponsored Terrorism).

Kar pa se tiče iraškega sodelovanja s teroristično organizacijo Al-Qaida pa so si informacije zelo nasprotujoče. Po nekaterih virih (Patterns of Global Terrorism – Overview of State-sponsored Terrorism) naj bi bilo to sodelovanje zelo močno oz. naj bi se pripadniki Al-Qaide borili na strani iračanov proti kurdskim islamističnim organizacijam. Eksperti zatrjujejo (Terrorism: Questions & Answers – Iraq), da čeprav Bushova administracija vztraja pri povezovanju Iraka z Al-Qaido, ne obstaja trden dokaz o tem, prav tako pa naj bi bilo razmerje med islamistično Al-Qaido in sekularnim režimom Sadama Huseina malo verjetno.

4.3. Mednarodni državni terorizem Libije

Libija je ljudska republika. Osnova današnje družbene ureditve je deklaracija o vzpostavitvi ljudske oblasti, sprejeta leta 1977, v kateri je ljudstvo edini nosilec oblasti. Dejansko pa je na oblasti od leta 1966, ko je z državnim udarom prišel na oblast, polkovnik Mouamer al Gadafi. Gadafi formalno ni vezan na odločitve ljudskega kongresa. Prav tako pa je vrhovni poveljnik oboroženih sil in vrši nadzor nad varnostno-obveščevalnimi službami.

V obdobju njegovega vladanja so v Libiji zaprli vsa tuja vojaška oporišča, izgnali zadnje italijanske priseljence in podržavili banke ter naftno industrijo. Pod Gadafijevim vodstvom Libija tudi v zunanji regionalni in mednarodni politiki postane aktivnejša. Skupaj s Sirijo tvori t.i. zavirajoč blok nasprotujoč Egiptovski mirovni iniciativi do Izraela. Glavni del zunanjepolitične strategije je bil namenjen podpori različnim terorističnim organizacijam, predvsem pa Palestinski osvobodilni organizaciji (PLO), ki so destabilizirale Izrael in druge sosede. Obrambna doktrina temelji na preventivni dejavnosti vojske in drugih varnostnih sil kar pooblašča vojsko, da lahko intervenira v katerikoli sosednji državi, ki bi zašla v notranjo nestabilnost. To se je zgodilo v primeru državnega udara v Čadu, ko so libijske oborožene sile intervenirale v tej državi.

Politika Gadafije t.i. tretje mednarodne teorije (Cia – The World Factbook 2002 – Libya), se je po vzpostavitvi mednarodnih sankcij leta 1992 zaradi napada na Čad, izkoriščanja zalog nafte za promocijo svoje ideologije v svetu in podpiranja mednarodnega terorizma med leti 1970 in 1990, malo omehčala. V zalivski vojni se je izkazala že za zelo zmerno, ko je nasprotovala tako Iraškemu napadu na Kuvajt, kot tudi posledični uporabi sile proti Iraku. Z zmerno držo je prepričala tudi mednarodno skupnost, ki je 12. septembra 2003 umaknila sankcije proti njej (Security Council Press Release).

Čeprav se je Libija začela odpirati in počasi slediti mednarodnim trendom demokratičnih držav, se je zaradi preteklosti, previte s terorizmom, še vedno drži sloves odpadniške države in glavne sponzorice mednarodnega terorizma, kar niti ni sporno, saj ji je bila v nekaj primerih, ki jih bom predstavil v nadaljevanju, dokazana neposredna vpletenost v akte mednarodnega državnega terorizma.

Obravnave na sodiščih po vsej Evropi dokazujejo in nakazujejo na vpletenost Libije, predsednika Gadafija, predvsem pa libijskih obveščevalnih agencij v serijo terorističnih operacij v zadnjih 25 letih.

Poleg tega, da je Libija podpirala proti-zahodnjaški terorizem, in sicer teroristične organizacije, kot je npr. skupina Abu Sajeff, so glavne partnerje predstavljale osvobodilne militantne organizacije na bližnjem vzhodu, Afriki in Evropi. Libija je finančno, tehnično in strokovno sponzorirala Irsko republikansko armado (IRA), baskovsko separatistično organizacijo ETA ter Združeno revolucionarno fronto v Sierra Leoneju (Terrorism: Questions & Answers – Libya).

V največ primerih pa so libijske obveščevalne službe same izvajale akte mednarodnega državnega terorizma. Res je, da neposredna vpletenost Gadafija ni bila velikokrat dokazana, vendar je po mojem mnenju prav on odgovoren za vse ključne ukaze za izvedbo terorističnih akcij.

Šestindvajsetega oktobra 2000 je Prizivno sodišče v Parizu izreklo obsodbo v odsotnosti proti šestim Libijcem, vključno s Gadafijevim tastom Abdulahom Seoussijem, ki naj bi bil namestnik direktorja libijske obveščevalne službe, za razstrelitev letala DC-10 francoske

družbe UTA, 19. septembra 1989, nad puščavo Tenere v državi Niger. Vsi so bili obtoženi na doživljensko kazen. Senoussi je bil obtožen za načrtovanje maščevalnega bombnega napada, ki naj bi bil posledica francoske vojaške podpore Čadu, ki je pripomogla k izrinjenju libijskih sil iz severnega dela Čada dve leti prej. Uradno Libija ni nikoli priznala vpletenosti v bombni napad, a je vseeno plačala 31 milijonov dolarjev kompenzacije družinam žrtev (Blanche, 2001: 18). Kljub temu, da Libija še vedno ne priznava krivde, je s tem dejanjem pokazala na svojo posredno odgovornost, predvsem pa poskušala mednarodno skupnost prepričati k umaknitvi sankcij zoper njo.

Še eno dejanje je predramilo svetovno javnost, še posebej ZDA, in sicer do te mere, da so potem ZDA v povračilo z letalskim napadom na mesti Tripoli in Bengazi ubile več kot 40 tamkajšnjih prebivalcev, med drugim tudi šestnajst mesečno Gadafijevo posvojenko. Bombni napad 5. aprila 1986 na berlinsko diskoteko »La Belle« v katero so zahajali predvsem ameriški vojaki. Eksplozija ob dveh zjutraj je zahtevala smrt dveh ameriških vojakov in ene Turkinje. Ranjenih je bilo 200 obiskovalcev diska. Za ta napad je bilo obtoženih pet ljudi. Nemški državni tožilec Dieter Neumann je o tem dogodku dejal: »Nemške oblasti so nedvoumno prepričane, da se je ta napad zgodil na podlagi neposrednih navodil libijske obveščevalne službe« (Blanche, 2001: 18).

Primer La Belle in ameriški povračilni ukrepi so pospešili propad odnosov med zahodom in Libijo in predstavljajo del zaporedja dogodkov, ki so navsezadnje pripeljali do bombnega napada na Pan Amovo letalo na Lockerbiejem.

Pan Am - let 103

Letalo Boeing 747 letalske družbe Pan Am je 21. decembra 1988 iz osrednjega londonskega letališča Heathrow poletelo ob 18.25. Osemindeset minut kasneje, ob 19.03 je letalo na višini 33.000 metrov razneslo. Radarska kontrola je ravno odobrila prehod letala na oceanski let, ko je radarska slika letala izginila. Za prebivalce škotskega mesta Lockerbie se je mora takrat pravzaprav začela. Padli kosi letala so naredili 200 metrski krater, izvrgli okoli 1500 ton zemlje ter popolnoma porušili 21 hiš.³¹ Razbitina se je razprostirala na področju velikem kar 50 kvadratnih milj (Bombing of Pan Am Flight 103 Over Lockerbie). V terorističnem napadu je skupno umrlo 270 ljudi, 259 potnikov in članov posadke ter še enajst ljudi na tleh, kamor so padli ostanki letala.

Kljub temu, da je bilo na začetku veliko ugibanj, veliko različnih teorij ter veliko osumljencev so zahodni obveščevalci ugotovili, da sta bombo na Malti podtaknila v letalo člana libijske tajne službe Abdelbaset Ali

³¹ Britanski geološki inštitut je s svojo južno-škotsko postajo izmeril seizmično jakost 1,6 stopnje po Richerjevi jakosti lestvici ob udarca letala (Plane Crash).

Mohamed al-Megrahi in Al Amin Khalifa Fhimah.³² Časovno bombo iz plastičnega eksploziva (Semtex) sta skrila v Toshiba radiokasetofon in Samsonitov kovček. Po zapletih z libijsko neizročitvijo osumljencev ter sankcijam ZN in ZDA se je sojenje 3. maja 2000 le začelo. Škotsko sodišče na Nizozemskem je Fhimoha izpustilo, drugega libijskega obveščevalca Mohameda al-Megrahija pa obsodilo na dosmrtno ječo. Libija se je takrat otresla večine sankcij. Na zahodu so ji bili pripravljene odpraviti vse, če bi družinam ponesrečenih izplačala po 10 milijonov dolarjev odškodnine. Libijci uporabljajo neuradne posrednike, da bi se lahko kadar koli umaknili, sorodnike žrtev pa zastopa ugledna zahodna odvetniška pisarna. Libijci so menda pripravljene plačati odškodnino, vendar predlagajo vračilo 40 odstotkov takoj po odpravi sankcij, ki so jih uvedli Združeni narodi, prav toliko po odpravi posebnih ameriških sankcij in preostalih 20 odstotkov potem, ko bodo Američani Libijo črtali s seznama držav, ki podpirajo terorizem. Libija namreč nikoli ni priznala krivde za Lockerbie, na zahodu pa sodijo, da je krivdo posredno priznala z izročitvijo svojih obveščevalcev in s sedanjo pripravljenostjo za plačilo odškodnine (Dnevnik – Libija se vrača skozi stranska vrata).

Dejanskih dokazov o neposredni povezanosti političnega vrha z akti mednarodnega državnega terorizma ni, vendar lahko vse te akte bržkone štejemo za mednarodni državni terorizem, saj so v njih vpletene libijske obveščevalne službe, kot organi države. Libijske oblasti pa so po mojem prepričanju z voljo oz. namenom plačati odškodnine žrtvam bodisi posredno priznale svojo odgovornost za napade, bodisi poskušale samo odstraniti mednarodne sankcije proti njej.

Mednarodna skupnost se je pravilno odzvala na akte mednarodnega državnega terorizma. Politične in gospodarske sankcije ter pritiski so pripeljali do rešitve problema.

4.4. Mednarodni državni terorizem Izraela

Izrael, ustanovljen leta 1948, kot židovska država na področju zgodovinske Palestine, je obkrožen z državami Libanon, Sirija, Egipt in Jordanija. Izoliran geografska položaj židovske države obkrožene z arabskimi in pretežno islamskimi sosedi je vplival na skoraj vse vidike izraelske zunanje, obrambno-varnostne, demografske in ekonomske politike skozi zgodovino.

Drugi večji problem predstavljata velika prenaseljenost in veliko število prebivalcev (ocena za julij 2002 je 6,029,529 prebivalcev), saj je se je število prebivalcev od nastanka države

³² Nekateri še vedno trdijo, da za tem dejanjem ne stoji Libija, ampak v nekaterih primerih naj bi bil krivec Izrael (glej: Did Libya Really Destroy Pan Am 103? Or Is There a Cover-Up?) v drugih pa ameriške obveščevalne agencije ter Agencija proti drogam - DEA (ang. *Drug Enforcement Agency*) (glej: What Really Happened to Pan Am Flight 103), v tretjem primeru pa naj bi zrušitev povzročilo odpiranje vrat v skladišču tovora, kar povzroči dekompresijsko eksplozijo (glej: Cargo Door Website).

povečalo kar za 440 %, okoli dve tretjini zaradi priseljevanja Judov iz vsega sveta.³³ Večino priseljencev so naselili na novo ustanovljenih mestih, manjši del pa za zasedenih ozemljih Zahodnega brega (okoli 110.000), Gaze (5.000) in Golanske planote (12.000) (Natek, 2000: 260). Kar pa pripelje, do tretjega večjega varnostnega problema Izraela, tj. boj za osvoboditev palestinskih območji, imenovan »intifada«³⁴ pri katerem se palestinsko ljudstvo zateka pod okrilje terorističnih organizacij, ki s provociranjem, samomorilskimi napadi, atentati in drugimi terorističnimi metodami poskušajo predvsem mednarodno javnost opozoriti na mnoge kršitve s strani Izraela.

Specifični geo-strateški položaj, majhna strateška globina ozemlja in številni notranji versko-nacionalni problemi zahtevajo od Izraela posebno obrambno politiko in doktrino. Ta temelji na izvajanju agresivne, preventivne izpostavljene obrambe na področju izven državnih meja, jedrskem in konvencionalnem odvrčanju ter uporabi subverzivnih nevtralizacijskih metod za vzpostavljanje ravnotežja z arabskimi državami. Slednje bi lahko enostavno imenoval mednarodni državni terorizem.³⁵

Nosilec vsega tega oz. glavni načrtovalec in izvrševalec je varnostno-obveščevalna služba »Mossad«, ki je bila ena najuspešnejših na tem področju.³⁶ Za izpeljavo akcij ima Mossad na voljo tako svoje specializirane, vrhunsko tehnično opremljene in izurjene pripadnike, kot tudi pripadnike specialnih enot vojske ter letalstvo. V nadaljevanju bom opisal nekaj primerov mednarodnega državnega terorizma Izraela. Pripadniki te organizacije, ki je na višku svoje moči v osemdesetih štela med 1500 in 2000 najbolj izurjenih in predanih ljudi (Cvrtila,

³³ Podatki Osrednje ameriške obveščevalne agencije CIA: Cia – The World Factbook 2002 – Israel.

³⁴ »Intifada« (v arabščini to pomeni vstaja, upor) pomeni niz demonstracij, stavk, nemirov in nasilja s strani Palestincev naperjeno proti izraelskem vladanju na območju Gaze in Zahodnega brega. Izvorno (gibanje intifada se je začelo leta 1987 in se kasneje razširilo povsod po zasedenih ozemljih) je bila intifada zamišljena kot civilna nepokorščina, ki pa se je v današnjem času sprevrgla v zelo nasilne in uničujoče spopade med izraelsko vojsko in tremi glavnimi palestinskimi protagonistami – PLO, HAMAS in Islamskim Jihad.

³⁵ Prav tako je Izrael redefiniral svoje prejšnje protiteroristične pristope. Za boj proti palestinskemu terorizmu uporablja vnaprejšnje vojaške in obveščevalne operacije ofenzivne, defenzivne in kaznovalne narave (Eshel, 2002: 20).

³⁶ Mossad ali Inštitut za obveščevalno delo in specialne naloge (ar. *ha-Mossad le Modiin ule Taqfidim Meyuhadim*). Glavne naloge Mossada so zbiranje obveščevalnih podatkov iz človeških izvorov (HUMINT), priprava in izvajanje tajnih akcij ter proti-teroristično delovanje. Novejše ocene predvidevajo, da Mossad šteje okoli 1200 pripadnikov. Organizacijsko je Mossad sestavljen iz osmih odsekov od katerih je pet znanih. Te so: Odsek za zbiranje (obveščevalno zbiranje podatkov iz celega sveta), Odsek za politične akcije in vezi (vzdrževanje vezi in sodelovanje z obveščevalnimi službami prijateljskih držav in z narodi s katerimi Izrael nima normalnih diplomatskih odnosov), Odsek za specialne operacije (znan kot Metsada; izvaja najboljčutljivejše operacije – atentate, sabotaže, paravojaške akcije, psihološko bojevanje), LAP odsek (zadolžen za psihološko bojevanje, propagando in zavarovalne operacije) ter Odsek za raziskovanja (odgovoren je za pripravo analitičnih poročil, ocen, dnevnih pregledov situacij in podrobnih mesečnih poročil) (Cvrtila, Grizold in Tatalović, 1999: 237).

Grizold in Tatalović, 1999: 237), so odgovorni za kar nekaj uspešno izvedenih akcij državnega mednarodnega terorizma domala povsod po svetu, kjer bi lahko bili ogroženi interesi Izraela.

Vseeno pa je bila v preteklih nekaj letih opažena potreba po restrukturiranju in globokem reformiranju izraelske obveščevalne skupnosti, na kar opozarja tudi nekoliko večjih neuspehov v delovanju obveščevalnih agencij (uboj premiera Rabina, neuspeh atentat na političnega vodjo Hamasa Khalida Meshala leta 1997 ter neuspeh tajne akcije v Libanonu leta 1998) (Cvrtila, Grizold in Tatalović, 1999: 238).

Kljub temu, da se v očeh zahodne javnosti Izraela drži sloves demokratične države in borca na prvi obrambni črti proti islamu, lahko na podlagi številnih primerov mednarodnega državnega terorizma trdim, da je Izrael eden največjih kršiteljev mednarodnih norm v smislu uporabe državnih organizacij za teroristične naloge. Pripadnike Mossada in posredno Izrael so velikokrat obtoževali odgovornosti in izvajanja mednarodnega državnega terorizma, rešila ga je samo njegova tradicionalna navezanost na zahod, tukaj mislim na ZDA, ki je s svojo močjo prepričevanja predvsem pa možnostjo veta v VS OZN nekajkrat preprečila mednarodno kaznovanje oz. sankcioniranje Izraela.³⁷

Izrael s svojo agresivno obveščevalno politiko pogosto izvaja akte mednarodnega državnega terorizma. Pri tem uporablja vse metode oz. indikatorje značilne za mednarodni državni terorizem.

Avgusta 1973 so izraelski lovci ugrabili iraško letalo nad ozemljem Libanona ter ga zaradi suma, da se v letalu nahajajo predstavniki Ljudske fronte za osvoboditev Palestine prisilili na pristanev v izraelski vojaški bazi, kjer so letalo pregledali. Po pregledu je lahko nadaljevalo pot v željeno smer (Mate, 1989: 56). Podoben akt mednarodnega državnega terorizma so Izraelci ponovili februarja 1986 z ugrabitvijo letala libijske družbe. Sumili so, da so na letalu predstavniki PLO.

³⁷ Tako je npr. ZDA z vetom preprečila sprejetje resolucije VS OZN na zahtevo Sirije, da se obtoži Izrael zaradi politike izvajanja mednarodnega državnega terorizma po ugrabitvi letala libijske letalske družbe (Mate, 1989: 56).

Izrael in Mossad so pretresli dogodki na Münchenski olimpijadi leta 1972, ko so pripadniki organizacije Črni september umorili precejšnje število izraelskih športnikov. Posledično je Mossad ustanovil posebno skupino za izvedbo serije umorov atentatorjev.³⁸ V sklopu maščevanja izvedejo agenti Mossada 9. aprila 1973 tudi t.i. »Operacija Verden«, pri kateri so se Mossadovci izkrkali na bejrutski plaži, na domovih pobili palestinske voditelje Kamala Nasserja, Kamela Adnana in Abu Jusefa Al-Nadzara skupaj z družinami, nekaj policajev ter tujega novinarja in se po končani akciji z žepnimi podmornicami vrnili v Izrael (Dimitrijević, 1980: 25).

Najopaznejši je bil uboj Arafatovega namestnika Halila al Vazirja, ki so ga povsod po svetu poznali pod imenom Abu Džihad, Glas svete vojne in je živel v Tuniziji. Šestnajstega aprila 1988 je Mossad dobil ukaz Jicaka Rabina za izvršitev akcije. Malo po polnoči, ko se je Abu vrnil domov z mercedesom, ki mu ga je za poročno darilo podaril Arafat, je operativec imenovan »Meč« vstopil v njegovo hišo ter ga ustrelil. Akcija je trajala samo trinajst sekund. Vse pa so v zraku v letalu Boeing 707 izraelskih letalskih sil spremljali Jicak Rabin in drugi visoki izraelski častniki. Izraelski uboj je naletel na javne kritike. Minister Ezer Weizman je opozoril, da »likvidiranje posameznikov ne bo prineslo napredka v mirovnem procesu«. Uboji so se vseeno nadaljevali. Dva meseca zatem je Mossad ubil poslovneža iz Johannesburga Alana Kidgerja, ker je Iraku in Iranu dobavljal visoko-tehnološko opremo, ki jo je bilo mogoče uporabiti pri proizvodnji biokemičnega orožja. Kidgerja so našli z odrezanimi udi (Thomas, 1999: 105–107). Podobno se je zgodilo tudi dr. Gerald Bullu, kanadskemu strokovnjaku za balistiko, ki je delal na iraškem projektu »Babilon« oz. izdelavi superorožja, s katerim bi bilo mogoče izstreliti rakete z jedrskimi, kemičnimi ali biološkimi konicami iz Iraka neposredno v Izrael (The Israeli Intelligence Services; Deception and Covert Action Operations).³⁹ Dvaindvajsetega marca 1990 je trojica Mossadovih kidonov (najetih morilcev) s petimi strelji iz 7,62 mm pištol ubila dr. Bulla. Še enkrat je bil uporabljen neposredni ukaz izraelskega premiera Jicaka Rabina (Thomas, 1999: 115).

³⁸ Oktobra 1972 so ubili Walaela Zwaiterja, decembra istega leta dr. Mahmouda Hamshrija. V letu 1973 so januarja ubili nekega Palestinca, aprila dr. Basila Al-Kubasija, maja Abdelhamida Shibija in Abdela Hadi Nakaa in junija Mohammeda Boudijo. Julijski poskus uboja Alia Hassana Salameha je spodletel, saj so ubili napačnega človeka Ahmeda Bouchikia. Sledila je akcija norveške policije in v januarju 1974 so izraelskim agentom sodili. Alia Hassana Salameha je Mossad ubil leta 1980 v Bejrutu (Čuček, 1981: 151 - 169).

³⁹ Dejansko naj bi bilo superorožje raketomet srednjega dosega. Lansiral naj bi skupine osmih izstrelkov SCUD, tako da bi imele bojne konice domet skoraj 2500 km in bi bila, poleg Izraela, možne tarče tudi mnoga evropska mesta (Project Babylon Supergun / PC-2).

Izrael pa izvaja preventivne akte mednarodnega državnega terorizma tudi na jedrskem področju. Ob koncu 60. let je v mednarodnih vodah izginila ladja »Scheerberg A« z 200 tonami uranovega oksida. Ostankov ladje in tovora niso nikoli našli. Nekaj let kasneje so povsem slučajno na sojenju agentom Mossada odkrili, da je ladjo ugrabila izraelska obveščevalna služba za svoje vojaške potrebe (Mate, 1989: 62). Aprila 1979 je Mossad podtaknil bombe v francosko tovorno ladjo, ki je prevažala opremo za nov iraški jedrski reaktor. Akcija ni bila uspešna, tako da je ladja z nepoškodovanim tovorom priplula v Irak. Petnajstega marca 1981 pa je Izrael še enkrat napadel iraške jedrske zmogljivosti, in sicer jedrsko elektrarno zgrajeno s francosko pomočjo nameščeno v Al Tuvaiti severno od Bagdada (Zauli, 1981: 14, 23-24).⁴⁰

Najbolj značilen primer akta državnega terorizma s strani Izraela pa je bila njihova »humanitarna akcija« reševanja talcev, ki so jih leta 1976 na letališču Entebbe v Ugandi zajeli pripadniki Ljudske fronte za osvoboditev Palestine.

Operacija Entebbe

Sedemindvajsetega junija 1976 so Air Franceovo letalo, polno judovskih in ostalih potnikov (246), na progi iz Tel Aviva v Pariz ugrabili po postanku na atenskem letališču, ki je slovelo po pomankljivih varnostnih ukrepih. Ugrabitelji so bili pripadniki ekstremistične frakcije Vadi Hadad in imeli so dve zahtevi: osvoboditev 40 Palestincev iz izraelskih zaporov skupaj z 12 zaprtimi po Evropi ter izpustitev dveh nemških teroristov, ki so ju aretirali v Keniji ob poskusu razstrelitve El Alovega reaktivca. Po postanku v Casablanci je letalo odletelo v Entebbe v Ugandi. Tam so ugrabitelji sporočili, da ga bodo v zrak vrgli skupaj z vsemi potniki, če njihove zahteve ne bodo izpolnjene (Thomas, 1999: 134). Skrajni rok je bil 1. julij ob 13.00 (Čuček, 1981: 270). Teroristom pa so šli na roko tudi številni ugandski vojaki, ki so stražili letališče.

Kljub resnemu nasprotovanju ugandskega diktatorja Idi Amina se je po temeljitih pripravah t.i. »Operacija Grom« premaknila v fazo izvedbe.⁴¹ Ob uporabi naprav za motenje radarjev so 3 izraelska letala Hercules 130 in sanitetno letalo prenesli komandose na pomožno pristajalno pisto letališča Entebbe. Komandosi so stekli v stavbo v kateri so zadrževali talce. Takrat je bilo med njimi le še 105 Judov, kajti Idi Amin je izpustil vse ostale talce drugih narodnosti. V petih minutah so bili talci, 3.500 km stran od Izraela, osvobojeni.

V akciji je bila kršena suverenost Ugande, ubitih je bilo sedem teroristov ter dvajset ugandskih vojakov. Izraelci so izgubili enega komandosa, pet jih je bilo ranjenih, umrli pa so tudi trije talci (Piekkalkiewicz, 1981: 307). Obe

⁴⁰ Napad je bil taktična umetnina. Osem lovcev F-16 v spremstvu šestih prestreznikov F-15 je tik nad peščenimi sipinami preletelo Jordanijo in se usmerilo proti Iraku. Tarčo so dosegli ob načrtovanem času, ob 17.34 po lokalnem času, le nekaj minut po odhodu francoskih gradbincev. Smrtnih žrtev je bilo devet. Jedrska centrala se je spremenila v prah, letala pa so se nepoškodovana vrnila v Izrael (Thomas, 1999: 152).

⁴¹ Celoten ukaz ter podroben potek akcije je opisujeta Janez Čuček v knjigi Terorizem (1981: 275-284) ter Gordon Thomas (1999: 134-137).

skupini teroristov, tako Ljudska fronta za osvoboditev Palestine, kot tudi izraelski komandosi sta nastopili v nasprotju z vsemi veljavnimi mednarodnimi pravnimi normami.

Izraelska akcija je bila v svetu ocenjena kot akt mednarodnega državnega terorizma, saj je pomenila nasilen vdor na tuje ozemlje in uporabo orožja na njem, česar pa mednarodno pravo ne dovoljuje.

Na različnih sojenjih agentom izraelske obveščevalne službe Mossad, predvsem pa leta 1974 na Norveškem so pripisovali predvsem objektivno odgovornost Izraelu za akte mednarodnega državnega terorizma. To je seveda opravičeno, saj so agenti dobili ukaze neposredno z vojaškega in političnega vrha države. Kot sem že omenil Izrael za svoja kruta in nasilna dejanja ni bil nikoli obsojen ali sankcioniran.

4.5. Mednarodni državni terorizem Francije

Kot ena od držav s ključno vlogo na področju varnosti v Evropi, Francija svojo varnost in zaščito svojih interesov v Evropi in svetu ne prepušča nobenim naključjem. Ohranila je t.i. svobodo izvajanja akcije za obrambo ali uresničitev nacionalnega interesa, kar je bil tudi vzrok za umik Francije iz vojaškega krila Nata (Cvrtila, Grizold in Tatalović, 1999: 122).

Pomembnejša izmed strateških funkcij obrambne politike Francije sta tudi projekcija moči konvencionalnih sil ter jedrsko odvrčanje. Slednje se sicer z novimi varnostnimi razmerami v post-hladnovojnem obdobju precej preoblikuje, vendar Francija še vedno izvaja jedrske poskuse namenjene testiranju moči in opreme jedrske tehnologije. Mnoge mednarodne ekološke organizacije nasprotujejo tem dejanjem, tako da se je Francija primorana zateči k izredno restriktivnim dejanjem za zaščito njenih interesov – tudi k aktom karakterističnim mednarodnemu državnemu terorizmu.

Francija je kljub svojemu demokratičnemu ustroju za zaščito svojih vitalnih interesov pripravljena uporabiti najbolj drastične ukrepe, kot je bilo v primeru razstrelitve Greenpeacove ladje, ki je ogrožala francoske jedrske poskuse.

Znanih primerov francoskega mednarodnega državnega terorizma sicer ni veliko, a vseeno jih je za državo, ki sebe pojmuje kot demokratično, in ki naj bi spoštovala mednarodni pravni red, mnogo preveč.

Francija oz. bolje rečeno francosko vojno letalstvo ob pomoči obveščevalnih služb je ugrabilo maroško letalo v mednarodnem zračnem prostoru, da bi prišle do voditeljev narodno osvobodilnega gibanja Alžirije (Dimitrijević, 1980: 25).

Drugi primer francoskega državnega terorizma pa predstavlja razstrelitev Greenpeaceove ladje Rainbow Warrior v Aucklandskem zalivu leta 1985, ko je le-ta poskušala onemogočiti francoske podvodne jedrske poskuse na atolu Mururora.

Rainbow Warrior

Sedmega julija 1985 je Rainbow Warrior,⁴² »admiralska« ladja organizacije Greenpeace, prispela v Auckland in se privezala luki Marsden.

V noči 10. julija se je zgodila katastrofa. Malo pred polnočjo sta dve visoko eksplozivni napravi, v naprej pritrjeni na plovno lupino Rainbow Warriorja, v sekvenci nekaj minut eksplodirali. Moč eksplozij je bila tako močna, da je na ladji povzročila odprtino premera 2,4 m in ladja se je potopila v nekaj minutah. V času eksplozije je bilo na ladji dvanajst ljudi. Enajst se jih je srečno rešilo, Fernandu Pereiri pa to ni uspelo in se je utopil skupaj z ostanki ladje.

Novozelandski detektivi so kmalu odkrili dva osumljenca Alaina Jacques Turenga in njegovo ženo Sophie Frederique Clare Turenge za katera je preiskava kasneje pokazala, da sta v resnici major Alain Mafart, (35 let) in kapitanka Dominique Prieur (36 let) pripadnika francoskih oboroženih sil, ki so ju dodelili za pomoč francoskim varnostnim silam z nalogo preprečitve Rainbow Warriorju, da zaplove proti atolom Mourarora, kjer je Francija izvajala podvodne jedrske poskuse (Rainbow Warrior Bombing – 1985).

Francija pa je z dejanjem naredila uslugo Greenpeaceu, saj je potopitev postala mednarodni škandal in ironično, dala Greenpeaceu veliko večjo publiciteto, kot bi jo imeli v primeru, da bi njegovo plovilo nadaljevalo pot proti atolom.

Avgusta 1985 je pod pritiskom domače in tuje javnosti predsednik Mitterrand razkril dejstva o napadu, mesec kasneje je odstopil obrambni minister Hernu, direktor DGSE⁴³ admiral Pierre

⁴² Rainbow Warrior je bila 44 metrska ribiška ladja na dizelski pogon z opremo za dolge oceanske vožnje prirejena za potrebe organizacije. Na njen je lahko živelo tudi do 300 ljudi (About the S/V Rainbow Warrior).

Lacoste je bil odpuščen, predsednik vlade Laurent Fabius, pa je pot teže neomajnih dejstev priznal, da so napad na Rainbow Warrior ukazale francoske obveščevalne službe (The bombing of the warrior).

4.6. Mednarodni državni terorizem ZDA

Če je nekoč ameriška ideja »Velikega območja« (angl. *Grand Area*) obsegala samo področji obeh Amerik in je bila dovolj samo Monrojeva doktrina lahko danes rečem, da je Veliko območje res veliko, saj zajema skoraj cel svet, se pravi, da v ameriško interesno sfero sodijo tudi Daljni vzhod, Indijska podcelina, zahodna in južna Evropa, predvsem pa naftni bazen v državah Bližnjega vzhoda. ZDA pa imajo vlogo »mednarodnega policaja«, ki s korenčkom in palico vzdržuje mir, red in disciplino v svetu, predvsem za varuje in vzdržuje svoje vitalne interese. Iz te geopolitične ideje (Chomsky, 1985, 3-4) izhajajo korenine ameriške intervencionistične politike, ki se je nemalokrat odrazila v uporabi različnih metod in sredstev lastnih mednarodnemu terorizmu.

V ta namen ZDA uporabljajo serijo obveščevalnih služb. Obveščevalna skupnost v ZDA šteje deset obveščevalno-varnostnih organizacij. Največje med njimi so Centralna obveščevalna agencija (CIA), Služba za nacionalno varnost (NSA), Obrambna obveščevalna služba (DIA), Letalska obveščevalna služba z državnim izvidniškim uradom, mednarodni varnostni oddelek pri Zveznem preiskovalnem uradu (FBI) ter urad za obveščanje in raziskave pri zunanjem ministrstvu.⁴⁴ Obveščevalna skupnost zajema okoli 200.000 ljudi in ima proračun težak približno 33 milijard dolarjev (ocena za leto 2002) (Intelligence Funding).

⁴³ DGSE – fran. »Direction Generale de la Securite Externale« - Glavna uprava za zunanjo varnost je odgovorna za vojne obveščevalne aktivnosti, strateško zbiranje informacij in protiobveščevalno dejavnost zunaj francoskih meja. Eden izmed njenih delov je tudi oddelek za operacije, ki je pripravil operacijo za potopitev Rainbow Warriorja (Cvrtila, Grizold in Tatalović, 1999: 144).

⁴⁴ CIA – angl. *Central Investigation Agency* je glavni akter za izvajanje mednarodnega državnega terorizma ZDA. Ustanovljena leta 1947 za zbiranje informacij. Pooblaščen je za izvajanje t.i. posebnih operacij na ozemlju drugih držav za zavarovanje ameriške nacionalne varnosti. Hiararhično sodi v izvršni urad predsednika države, tako da predsednik ZDA postavlja direktorja CIA. V organizaciji CIA se direktorij za operacije oz. v sami agenciji znan pod imenom tajne službe, ukvarja s tovrstno dejavnostjo oz. s tajnimi operacijami (angl. »*covert operations*«). Direktorij uradno šteje okoli 6000 ljudi, poleg njih pa z njim sodeluje še večje število najemnikov. V tajnih službah so tudi trije štabi: špijonaža, kontrašpijonaža in prikrite akcije, ki nadzorujejo delovno politiko svojih posebnih področji ter pomagajo regionalnim oddelkom in elementom na prizorišču akcij. CIA je tudi lastnica več podjetji, kot so npr. Civil Air Transport, Air America, Air Asia idr. (Marcheti in Marks, 1976: 161).

Pogosto z njimi pri akcijah mednarodnega državnega terorizma, ki ga v obveščevalnem žargonu imenujejo »posebne operacije«⁴⁵ sodelujejo tudi pripadniki vojaških specialnih enot tipa »tjulni« (angl. *SEALS*) in »zelenih baretk« (angl. »*Green berets*«) ali pa CIA pokliče na delo svoje lastne »oborožene sile« - Oddelek za specialne operacije (SOD) (angl. *Special Operation Division*) (Marcheti in Marks, 1976: 132).

Ameriška zunanja politika ter njen hegemonistični odnos do drugih držav pomenita pogost vzrok za napade na vse kar je ameriško.⁴⁶ Po dogodkih 11. septembra so tudi ZDA odgovorile terorističnim grožnjam z novo Nacionalno varnostno strategijo sprejeto decembra 2002 s katero se bodo v zaščito ZDA, Američanov ter njihovih interesov doma in v tujini posluževali t.i. strategije preventivnih napadov oz. izvrševali pravico vnaprejšnje samoobrambe (The National Security Strategy of the USA). Proti teroristom pa se lahko boriš le na njihov način in z uporabo njihovih metod in sredstev, kar posledično pomeni, da bodo ZDA za obvarovanje svojih interesov še naprej uporabljale posebne operacije oz. akte mednarodnega državnega terorizma kot metodo strategije posrednega nastopanja oz. spopadov nizke intenzivnosti.⁴⁷ Donald Rumsfeld je prišel celo na idejo, da bi Američani uporabljali specialne enote v drugih državah, kljub njihovem nesoglasju, podobno kot je to počel Izrael po napadu na Münchenskih olimpijskih igrah leta 1972, ko je po vsej Evropi lovil palestinske teroriste (Corera, 2003: 44).

ZDA so kljub fasadi miroljubne in demokratične države za ohranitev svojih strateških interesov pripravljene, predvsem v času republikanskih vladavin, uporabiti tudi največjo možno silo.

⁴⁵ Prikrita akcija – vmešavanje v notranje zadeve drugih narodov – je najbolj sporna izmed vseh tajnih funkcij CIA. Najbolj groba in neposredna oblika prikrite akcije se imenuje »posebna operacija«, kjer so pogosto uporabljene metode in sredstva lastna mednarodnemu terorizmu (Marcheti in Marks, 1976: 132).

⁴⁶ Koncept njihove zunanje politike, ki so ga sprejeli 3. septembra 2002, namreč poudarja, da so glavne tarče mednarodnega terorizma prav ameriška politika, ameriški državljani in ameriški interesi. Po podatkih ameriškega Zunanjega ministrstva je bilo v letu 2001 približno 63 % vseh terorističnih incidentov zagrešenih proti ameriškim državljanom ali lastnini (23 % v letu 1995). Podatki ameriškega zunanjega ministrstva kažejo, da je bilo med letoma 1991 in 2001 v terorističnih napadih po svetu ubitih 100 ameriških državljanov (Terrorist's Attacks). Napad 11. septembra 2001 pa jih je dodal še 1440. V letu 2002 je zaradi terorističnih napadov umrlo še dodatnih 26 ljudi, ranjenih pa je bilo 35 (Patterns of Global Terrorism 2002 – Appendix H).

⁴⁷ Rendulić (v Režonja, 2000: 16) navaja kot tipičen primer takega konflikta ameriško intervencijo v Libiji leta 1986. Spopadi nizke intenzivnosti pa niso samo domena ZDA. Kranjc tako omenja akcije Francije in velike Britanije v nekdanjih kolonijah (Kenija, Alžirija, Čad) ter Izraela (napadi na vodstvo in oporišča PLO ter napad na iraški jedrski reaktor).

Vmešavanje v notranje zadeve drugih držav je že dolgo ameriška zunanjepolitična prvina. V ta namen uporabljajo vse oblike intervencij, od vojaške do humanitarne, agresije ter prikrite operacije, pri katerih ponavadi uporabijo teroristične metode in sredstva. Zадnje zato, ker je so najbolj prikladne in uporabne ob dejstvu, da je vmešavanje v notranje zadeve drugih držav, kršenje suverenosti in ozemeljske celovitosti mednarodno pravno sankcionirano.

Ramachandra (2002A: 80) trdi, da so ZDA poleg Izraela vodeči svetovni izvajalec političnega terorizma. ZDA si zaradi svoje premoči lahko privoščijo najrazličnejše akte mednarodnega državnega terorizma, ki jih potem poskušajo pred očmi mednarodne javnosti omiliti in opravičiti. Razen javnih obtožb ZDA za svoj mednarodni državni terorizem niso bile nikoli sankcionirane, pa če prav so npr. v času Zalivske vojne preko CIA organizirale, financirale, oborožile in delno tudi vodile nekatere frakcije iraških Kurdov, s katerimi so poskušali od znotraj destabilizirati bagdadski režim. Metode boja in sredstva teh frakcij bi le s težavo poimenovali drugače kot s terminom terorizem (Kovšca, 1996: 17).

Mednarodna javnost je tudi ostro obsodila klasičen primer mednarodnega državnega terorizma ZDA, ko so oborožene sile ZDA oz. letala F-14 z letalonosilke Saratoga prestregle letalo egiptovske letalske družbe, v katerem so se nahajali ugrabitelji italijanske ladje Achille Lauro, predstavnika PLO Hani Hassan in Mohammed Abu Abbas ter šest članov egiptovske varnostne službe. Ameriški lovci so prisilili potniško letalo, da je spremenilo smer leta in pristalo v ameriški letalski bazi Siganelle na Siciliji. Mednarodni zaplet so povečali še italijanski karabinjeri, ki so preprečili vpad ameriških enot Delta Forces ter »SEALS team 6« v letalo (Achille Lauro Hijacking). ZDA so v povezavi s tem izpeljale še en akt mednarodnega državnega terorizma, ko so 15. aprila 2003 ameriške specialne sile ugrabile Mohammeda Abu Abbasa na iraškem ozemlju blizu Bagdada (Palestine Facts).

Najbolj drzni akt mednarodnega državnega terorizma pa so ZDA poskusile izvesti na ozemlju Irana, ko so iranski študenti 4. novembra 1979 zasedli stavbo ameriškega veleposlaništva v Teheranu in zadržali vse takratne prebivalce in obiskovalce ambasade ter pripadnike ameriških marincev za talce. Zaradi neuspešnih diplomatskih prizadevanj se je Washington odločil izpeljati tajno reševalno akcijo po vzoru izraelske akcije v Entebbah. Akt mednarodnega državnega terorizma so poimenovali operacija »Orljevi kremplji« (angl. »Eagle Claw«).

Operacija »Eagle Claw«

Problemi pri operaciji so nastali že na samem začetku, pri načrtovanju, in sicer zaradi težko dostopnih obveščevalnih informacij in težavnih geografskih dejavnikov (Teheran leži 700 km daleč v notranjosti države obkrožen z gorovjem in puščavami). Vso načrtovanje in urjenje je moralo potekati v največji tajnosti (Operation Eagle Claw). Poleg tega pa je bil problem tudi v samih oboroženih silah ZDA, ki so bile še dodobra zdesetkane in nemotivirane od njihove vietnamske odisejade.

Za izpeljavo akcije je bila izbrana v tistem času ustanovljena elitna vojaška enota za boj proti mednarodnemu terorizmu imenovana »Delta forces - Blue Light« pod poveljstvom pehotnega polkovnika Charlesa Beckwitha (Desert One). Devetdesetim komandosom je bilo v pomoč tudi 8 helikopterjev RH-53, 12 letal tipa Herkules 130, 100 ameriških Rangerjev, namenjenih predvsem za transport in zavarovanje pristajališč ter številni obveščevalci, ki so bili pripeljani že mnogo pred tem v Iran. Osnovni načrt je bil preprost – dan pred napadom vtihotapiti operativce v Iran, jih potem spraviti do Teherana, kjer bi napadli ambasado in osvobodili talce ter jih potem kolikor se da hitro spraviti iz sovražnikovega ozemlja (Operation Eagle Claw). V ta namen so obveščevalci že teden prej opremili letalsko pristajališče imenovano »Desert One« z ustrezno osvetljavo.

Kaj je šlo narobe? Po neposredni odobritvi akcije s strani predsednika Carterja so enote 24. aprila 1980 pričele z operacijo. Čeprav so lahko letalski radarji in oprema dojemali samo radarske signale in konfiguracijo ozemlja le nad višino 900 metrov so bili piloti helikopterjev in letal primorani leteti pod višino 60 m v izogib iranskim radarjem. Ob zanašanju samo na vizualno navigacijo so zašli v t.i. haboob oz. močno puščavsko peščeno nevihto. Peščena nevihta je onesposobila dva helikopterja, tako da sta se izgubila. Nesreč še ni bilo konec. Ob pristanku ostalih na določeni točki se je enemu od helikopterjev pokvaril hidravlični sistem, kar je pomenilo, da bi bilo prenevarno nadaljevati z akcijo. Samo pet helikopterjev je bilo še delujočih, za izpeljavo akcije pa jih je bilo potrebno vsaj šest. Operacija je bila odpovedana (Operation Eagle Claw).

Ob vračanju v bazo pa se je helikopter zaradi izredno majhne vidljivosti zaletel v sosednje letalo C-130 napolnjenim z gorivom in strelivom. RH-53 in C-130 sta zagorela in osvetlila nočno puščavsko nebo (Operation Eagle Claw). Osem vojakov je izgubilo življenje, ranjenci in ostali vojaki pa so se s preostalimi letali v najkrajšem času prebili iz Irana.

Kljub temu, da je mednarodna javnost to kršenje mednarodnih pravnih norm ostro obsodila, ZDA ni so bile deležne drugačnih sankcij. Večina zgodovinarjev in politikov se strinja, da je edino sankcijo izvršilo ameriško ljudstvo, ko je na predsedniških volitvah tudi zaradi neuspeha v Iranu namenilo svoje glasove Reaganu in ne Carterju (Iran Hostage Crisis).

4.7. Analiza nekaterih drugih držav

Po ameriški verziji obstajajo še štiri države, ki jih lahko štejemo za države osi zla oz. države s katerimi so povezani akti mednarodnega državnega terorizma. To so SIRIJA, KUBA, SEVERNA KOREJA ter SUDAN.

Obrambna in zunanjepolitična doktrina izbranih držav temeljita na nekonvencionalnosti ter tesni navezanosti na teroristične organizacije s katerimi so v drugih državah zagotavljale in branile svoje državne in regionalne interese. Glavna veja mednarodnega državnega terorizma teh držav je sponzoriranje terorističnih organizacij in dejanj. Poleg tega se vse države, razen Kube in Sudana, zanašajo tudi na zastraševanje in odvracanje z orožji za množično uničevanje.

4.7.1. Mednarodni državni terorizem Sirije

Sekularni režim Sirije je eden izmed najhujših kršiteljev človekovih pravic na svetu. Na listo držav sponzorice terorizma ga je ameriška vlada uvrstila že leta 1979.

Sirija skupaj z Iranom podpira kar nekaj islamskih terorističnih organizacij. Znatno finančno, materialno, politično, diplomatsko ter organizacijsko pomoč namenja predvsem libanonski milici Hezbollah. V pomoč ji je tudi dejstvo, da je Libanon že tradicionalno v veliki meri navezan na Sirijo.⁴⁸ To ustvarja dobre pogoje za preživetje Hezbollaha in njegovo delovanje zoper Izrael iz Libanona. Prav tako imajo v Damasku glavne urade Ljudska fronta za osvoboditev Palestine, HAMAS in Islamski Jihad. Kurdska delavska stranka pa je sirijsko ozemlje uporabljala za glavni štab in bazo pri operacijah proti sosednji Turčiji (Terrorism: Questions & Answers – Syria).

Sirija vzpodbuja in pospešuje tudi iransko podporo Hezbollahu in drugim palestinskim osvobodilno-terorističnim organizacijam (Strinberg, 2002: 40) zaradi katerega so ameriške oblasti napovedale možne ukrepe zoper Sirijo. Vzrok takšnim zunanjepolitičnim prijemom je zagotovitev Palestinske države, ki bi pomenil trajni umik Izraela iz območja Golanske planote, ki je glavni vir vode za širšo regijo. Sirija si realno tudi ne more privoščiti

⁴⁸ Sirsko-libanonski odnosi so opredeljeni kot posebni odnosi, ki izvirajo iz krvnega sorodstva, zgodovine in skupnih bratskih interesov (Jevnikar, 2002: 27).

konvencionalne vojaške konfrontacije z Izraelom, čeprav je v preteklosti kar nekajkrat poskušala (Strinberg, 2002: 42).

4.7.2. Mednarodni državni terorizem Kube

Čeprav veliko ekspertov dvomi, da je Kuba sponzorica terorizma oz. da sama izvaja akte mednarodnega državnega terorizma, jo je ameriška vlada postavila ob bok drugim sponzoriciam terorizma. Leta 1998 je ameriška obveščevalna skupnost ocenila, da Kuba nič več ne predstavlja nevarnosti ameriški nacionalni varnosti, kar je pripomoglo k temu, da naj Kuba ne bi več sponzorirala terorizma.

Vseeno pa naj bi Kuba predstavljala enega večjih zavetišč za teroristične organizacije. Pod njenim okriljem so številni evropski teroristi iz organizacij, kot sta ETA in IRA (Overview of State-Sponsored Terrorism). Prav tako naj bi Havana obdržala stike z drugimi sponzoriciami terorizma (znan je Castrov govor v Teheranu) ter latinsko-ameriški vstajniškimi skupinami, kot sta npr. kolumbijski Nacionalna osvobodilna vojska in Revolucionarne vojaške sile Kolumbije (Patterns of Global Terrorism – Overview of State-sponsored Terrorism).

4.7.3. Mednarodni državni terorizem Severne Koreje

Čeprav Severna Koreja že 15 let ni bila odločilno povezana s terorističnimi napadi, pa je njena vloga večja pri zagotavljanju balistične tehnologije državam, kot sta Sirija in Iran, ki neposredno sponzorirajo teroristične organizacije in dejanja ter različnega orožja terorističnim skupinam.

Severno Korejo povezujejo z dvema terorističnima napadoma zoper južne sosede. V obeh primerih naj bi bila Severna Koreja vpletena v teroristična napada z podtaknjenimi eksplozivnimi sredstvi na krovu dveh južnokorejskih letal. Leta 1983 je ob razstrelitvi južnokorejskega vladnega letala, ki je zapuščalo uradni obisk v Burmi, umrlo 17

Južnokorejcev, vključujoč nekaj članov vladnega kabineta. V podobnem napadu leta 1987 pa je umrlo vseh 115 ljudi na krovu (Terrorism: Questions & Answers – North Korea).⁴⁹

Severna Koreja daje tudi zavetišče preostalim še živečim pripadnikom Japonske komunistične lige – delu Rdečih brigad, ki so ugrabili japonsko komercialno letalo leta 1970 in ga prisilili na pristanek v Severni Koreji (Patterns of Global Terrorism – Overview of State-sponsored Terrorism).

4.7.4. Mednarodni državni terorizem Sudana

Sudan je na State Departmentovem spisku sponzorice terorizma od leta 1993. Prav tako je zaradi njegove vpletenosti v mednarodni terorizem VS OZN, med letoma 1996 in 2001, zoper Sudan uvedel mednarodne sankcije (Terrorism: Questions & Answers – Sudan).

Sudan omogoča zatočišče, baze za urjenje ter operativna izhodišča bližnjevzhodnim in islamskim terorističnim organizacijam. Povezujejo ga organizacijo Abu Nidal, HAMAS-om, Palestinskim islamskim Djihadom, Egiptovskim islamskim Djihadom, Hezbollahom ter Al Qaido, ki je uporabljala Sudan za glavno oporišče in vadbeni center med letoma 1991 in 1996 (Terrorism: Questions & Answers – Sudan).⁵⁰

V nekaj primerih je Sudan posredno vpleten v akte mednarodnega terorizma. Leta 1995 so npr. pripadniki Jaame al-Islamije, egiptovske islamske teroristične organizacije, v Etiopiji poskušali izvesti atentat na egiptovskega predsednika Mubaraka. Napad je bil načrtovan v Sudanu, orožje za napadalce je v Etiopijo prišlo s sudanskim državnim letalom, po napadu pa so teroristi poiskali zatočišče v Kartumu. Sudan ni hotel izročiti teroriste, zato ga je mednarodna skupnost kaznovala z uvedbo sankcij (Terrorism: Questions & Answers – Sudan).

⁴⁹ Eden od storilcev je priznal, da je pripadnik severnokorejske obveščevalne službe. Burma je potem pretrgala diplomatske odnose s Pjongjngom in izgnala predstavnike severnokorejske ambasade (Ramachandra, 2002B: 9-10).

⁵⁰ Maja 1996 je moral Osama bin Laden zapustiti Sudan, ko so ga na pritiske ZDA in Savdove Arabije izgnali iz države. Preselil se je v Afganistan, kjer je vzpostavil veliko teroristično mrežo (Gunaratna, 2002, 18).

Vse zgoraj naštete države lahko dejansko prištevamo k državam, ki bodisi sponzorirajo mednarodni terorizem, bodisi same izvajajo akte mednarodnega državnega terorizma. Svetovna javnost bi morala še veliko več pozornosti nameniti državam v katerih terorizem postaja način življenja oz. državam v katerih teroristične skupine postajajo vse močnejši notranje-politični akter. Države kot so Filipini, Afganistan, Kolumbija, Libanon, Indonezija, Jemen ter Somalija predstavljajo varno zatočišče (angl. »Safeheaven«) za teroristične skupine. V Somaliji npr. je skupina Muslimanska bratovščina dobesedno zasedla nekaj mest in pristanišč v južni regiji Gedo ter jih uporabljala v vadbene in organizacijske namene. To infrastrukturo je potem uporabljala tudi Al-Qaida za svoje napade na zahodne cilje (Janney, 2002: 16).

5. PRIMERJAVA IZBRANIH INDIKATORJEV PO DRŽAVAH

Za vse izbrane države iz prejšnjega poglavja se je izkazalo, da sem našel vsaj en primer oz. so ustrezale vsaj po enem izbranem indikatorju. Če države niso neposredno uporabljale svojih obveščevalnih služb in njihovih specializiranih oddelkov oz. vojaških enot, so pa vsaj bodisi pripomogle k načrtovanju, organizaciji, tehnično-materialni logistični podpori, bodisi so zagotavljale finančna sredstva ter varno zatočišče za teroriste po izvedenih akcijah. Spodnja tabela (tabela 2) prikazuje indikatorje mednarodnega državnega terorizma po posameznih državah ter kakšno vrsto sankcij je bila država deležna za izveden akt mednarodnega državnega terorizma.

Tabela 2.) *Primerjava indikatorjev po državah in sankcije*

DRŽAVE	INDIKATORJI	sponsoriranje terorizma	atentati oz. fizično likvidiranje	ugrabljanje letal in oseb	uničevanje infrastrukture in prevoznih sredstev	nasilno osvobajanje talcev	SANKCIJE
IRAN							obtožbe, medn.sankcije
IRAK							obtožbe, medn.sankcije, sankcije ZDA
LIBIJA							obtožbe, medn.sankcije, plačilo
IZRAEL							obtožbe, sankcije arabskega sveta
FRANCIJA							obtožbe
ZDA							obtožbe
SIRIJA							medn. sankcije
SUDAN							medn. sankcije
S. KOREJA							obtožbe
KUBA							obtožbe, sankcije ZDA

Iz tabele 2 je razvidno, da skoraj vse izbrane države podpirajo oz. sponzorirajo terorizem na tak ali drugačen način. Večina izbranih držav podpira versko usmerjeni islamski fundamentalizem in organizacije, skupine ter posameznike, ki v duhu le-tega napadajo zahodne »Satanove zavojevalce« (beri zahodne države in Izrael), kar pa je povsem logična posledica prvotnega izbora držav. Izjemi pri sponzoriranju terorizma sta le Francija in Izrael. Za prvo namreč nisem našel nobenih relevantnih podatkov, da le-ta sponzorira terorizem. Za Izrael pa lahko rečem, da mu ni potrebno sponzorirati nobenih terorističnih organizacij v drugih državah, kajti vsa teroristična dejanja je sposoben izvajati in udeležiti sam. Poleg tega ga obkrožajo same islamske države v katerih se nahajajo islamske fundamentalistične organizacije, ki niso zainteresirane za sodelovanje z pro-zahodnjaškim Izraelom.

Metodo mednarodnega državnega terorizma imenovano atentat oz. fizično likvidiranje sta po moji analizi izvajali le dve izbrani državi, in sicer Izrael in Irak. Če so iraške obveščevalne službe umorile samo politično nevarnega človeka na ozemlju druge države, se je Izrael lotil fizičnega likvidiranja sovražnikov, ki bi lahko prizadeli državo na različnih vitalnih področjih. Izrael je izvajal tako politične, gospodarske, vojaško-strateške, kot tudi preventivne in maščevalne atentate tako rekoč po vsem svetu. Od političnih nasprotnikov pa do oseb, ki niso hotele sodelovati na projektih pomembnih za Izrael.

Akt mednarodnega državnega terorizma – ugrabitev oseb – se je pritikal predvsem Izraelu in Iranu. Slednji je izvedel eno najbolj odmevnih ugrabitev s celo paleto različnih in daljnosežnih posledic. Še danes se zasedba ameriškega veleposlaništva v Teheranu prišteva med vzorčne primere mednarodnega državnega terorizma. Ugrabitve letal pa so izvajale le letalske sile diplomatsko močnejših držav, ki so te incidente lažje opravičevale pred mednarodno skupnostjo. Francija in ZDA sta za uresničitev svojih interesov uporabile metodo, ki so jo po večini uporabljali teroristi. Le, da so ti bili ponavadi fizično prisotni na letalih in so s hladnim orožjem prisilili letalo v pristanek. Omenjeni državi pa sta si privoščili uporabiti še bolj napredno in drago teroristično metodo, tj. prisila z letali k pristanku, kar je sicer na pogled

Poleg sponzoriranja terorizma največkrat uporabljena metoda mednarodnega državnega terorizma je bila metoda imenovana uničevanje infrastrukture in prevoznih sredstev. Države so same prek obveščevalnih služb, vojaških enot ali pa prek terorističnih skupin organizirale in izvajale predvsem bombne napade na različne infrastrukturne objekte, kot so vojaška

oporišča v primeru Irana ali pa jedrska elektrarna v primeru Izraela. Z bombnimi napadi so države uničevale tudi različna prevozna sredstva, kot so na primer letala v primeru Libije oz. ladje v primeru Izraela in Francije. V ta namen so bila uporabljena različna sredstva od letalskega bombardiranja, eksploziva nastavljenega v avtomobile do najbolj sofisticiranih eksplozivnih naprav na časovni ali daljinski vžig.

Kljub humanitarnosti namena se nasilno osvobajanja talcev na ozemlju druge države brez privolitve šteje med grobe kršitve mednarodnega prava. Vseeno se nekatere države v skrajnih primerih poslužujejo tudi te metode mednarodnega državnega terorizma. Predvsem takrat, ko odpove diplomacija. Zaradi potrebnega natančnega načrtovanja, odlične logistične podpore ter vrhunske izvedbe osvobajanja se lahko takšnih akcij lotevajo samo najbolj izurjene enote. Za takšne slovijo izraelski pripadniki Mossada, ki so uspešno rešili talce iz Ugande. Med tem, ko so ameriške specialne enote v Iranu doživele bridko izkušnjo ter nedopustni obveščevalni in vojaški fiasko.

Osnovni srž problema zgoraj naštetih in izpostavljenih aktov mednarodnega državnega terorizma pa se skriva nekje drugje, in sicer v nezmožnosti dobrega in pravičnega kaznovanja teh aktov s strani mednarodne skupnosti. Največkrat je mednarodna javnost akte mednarodnega državnega terorizma le obtožila ali pa so se posamezne gospodarsko in politično močne države odločile na lastno odgovornost, da bodo s sankcijami, bombnimi napadi in represalijami kaznovale državo odgovorno za določen akt mednarodnega državnega terorizma. Takšna država so npr. ZDA, ki so sprejele takšne individualne sankcije proti Kubi, Libiji in Iraku. V zadnjem času so šle celo tako daleč, da si lahko vzamejo pravico tudi do vnaprejšnjega preventivnega napada na morebitno izvoznico terorizma. Redkeje pa se mednarodne skupnost sporazume in vpelje mednarodne sankcije proti državi katera je očitno izvedla akt mednarodnega državnega terorizma oz. je akt naročila, načrtovala ali financirala. To se zgodi v primerih, ko je veliko smrtnih žrtev ali pa interes predvsem mednarodno močnih držav. Irak, Iran, Sirijo, Sudan ter Libijo je doletelo tovrstno kaznovanje, čeprav bi si ga zaslužile vse zgoraj navedene kršiteljice mednarodnih pravnih norm. Vendar je mednarodni pravni red v nekaterih primerih nedovzeten oz. nemočen. Mednarodne sankcije sprejema predvsem VS OZN v katerem ima pet stalnih članic pravico veta, katero v s pridom izkoriščajo v takšnih primerih.

Analiza prikazuje tudi, da so skoraj vse države storile vsaj dva, če ne več aktov mednarodnega državnega terorizma, bodisi da so eno metodo uporabile večkrat, bodisi da so mednarodno pravo kršile na različne načine oz. z različnimi metodami in sredstvi značilnimi za mednarodni državni terorizem. To še dodatno priča, da je sistem mednarodnega sankcioniranja neustrezen in precej preblag. Poleg tega je želja držav po ohranitvi, zagotovitvi ter obrambi državnih interesov mnogokrat večja kot strah pred dejanskimi sankcijami in posledicami.

6. ZAKLJUČEK

Današnje razumevanje aktov mednarodnega terorizma je povsem drugačno, kot je bilo to v preteklosti, predvsem v času pred drugo svetovno vojno, ko sta bila vojna in intervencija še legalni sredstvi v mednarodnih odnosih. Mednarodni terorizem postaja vse bolj in bolj orodje močnih držav ob dejstvu, da so vojna, intervencija in represalije v mirnem času postale prepovedane in mednarodnopravno nedopustne. Vendar so za zagotovitev, ohranitev in obrambo svojih vitalnih interesov so države pripravljene tudi kršiti mednarodni pravni red.

Praviloma izvajajo akte mednarodnega državnega terorizma vojaško zelo močne države. Glede na zastavljeno delovno vprašanje: »Ali izvajajo akte mednarodnega državnega terorizma samo nedemokratske države?«, lahko rečem, da si tako demokratske države kot tudi nedemokratske oz. tiranske države poslužujejo pravico do uporabe sile, ko je v igri določen interes za to državo. Dokaz temu sta državi Francija in ZDA, ki sta kar nekajkrat grobo kršila mednarodni pravni red za uresničitev svojega nacionalnega interesa. Nedopustno je, da poraz njune diplomacije opravičuje uporabo tako drastičnih ukrepov in mednarodnopravne kršitve.

»Ali države in teroristične skupine uporabljajo podobne metode in sredstva za izvajanje terorističnih dejanj?« Sodobne države se dandanes v svoji zunanji in varnostni politiki poslužujejo nelegalnih in posrednih strategij značilnih za teroristične skupine v katerih se odraža premoč ofenzive nad defenzivo, stopnjevanje šibkega do močnega, časovna koncentracija sil, hiter prenos težišča dogajanja, gospodarnost uporabe sredstev, natančno načrtovanje in izkoriščanje sekundarnih političnih, medijskih in gospodarskih posledic, ki so

praviloma nesorazmerno večji od primarnih učinkov. Tanka ločnica med terorističnimi akti posameznih skupin ter akti mednarodnega državnega terorizma se kaže predvsem pri izbiri metod in sredstev katerih se poslužujejo razne vladne strukture posameznih držav. Prevladujejo uničevanje infrastrukture in prevoznih sredstev ter fizično likvidiranje oseb. V mednarodni skupnosti pa vlada čedalje večji konsenz o gledanju na sponzoriranje mednarodnega terorizma kot o aktu mednarodnega državnega terorizma, če je seveda posredi financiranje, organiziranje, načrtovanje, logistična podpora, dajanje zavetišča in vadbenih centrov teroristom s strani posamezne države.

Sponzoriranje terorizma za države pomeni edino pollegalno in opravičljivo sredstvo za zaščito njihovih globalnih političnih, strateških predvsem pa gospodarskih interesov ter za dokazovanje odločenosti pri vztrajanju za njihova lastna pravila igre, tudi v pogojih, ko je mednarodna javnost močno proti in ko sta oborožena intervencija in agresija mednarodno pravno sankcionirani.

»Kako mednarodna skupnost sprejema akte mednarodnega državnega terorizma? Kakšne so mednarodne sankcije za izvrševanje mednarodnega državnega terorizma?« Ključni vprašanja za celotno mednarodno skupnost tudi v prihodnje. Države izkoriščajo mednarodnopravno nišo, ki ob dejstvu, da pojmi okoli terorizma niso popolnoma pravno opredeljeni. Mednarodni državni terorizem pomeni skorajda ne kaznovano obliko posebne vojne, ki jo država izvaja s pomočjo državnih in paradržavnih organov in organizacij izven mednarodno priznanih državnih meja oz. znotraj meja napram tujim osebam in tujim državnim ali nedržavnim organizacijam. **Mednarodna skupnost** v času, ko ZDA s koalicijo vehementno neupoštevajoč ustaljena pravila kršijo mednarodni pravni red, **ni sposobna enakopravno reševati nastalih aktov mednarodnega državnega terorizma, še manj pa jih preprečiti!** Res je, da mednarodne sankcije gospodarsko in politično obubožajo državo proti kateri so sankcije namenjene, vendar pa ne rešijo problema. Mednarodne sankcije, obtožbe mednarodne javnosti, protestne note niso dovolj. Pogosto nekatere države še naprej podpirajo terorizem in ga tudi same izvajajo. Dokaz temu je, da je večina izbranih držav večkrat kršila mednarodni pravni red z akti mednarodnega državnega terorizma.

Dejstvo je, da moramo na pojav mednarodnega državnega terorizma gledati večplastno. Če danes obsojamo dejanja palestinskega Hamasa in celo »intifade«, nikakor ne smemo prezreti sramotnega državnega terorizma Šarona, ki globoko sovraži vsako resnično palestinsko

samostojnost. Če obsojamo Al-Qaido, moramo obsoditi tudi ZDA, ki že dolga leta vnaša tajni nemir v skoraj vsa območja njene interesne sfere prepojene predvsem s črnim zlatom. Ponavadi se za nekim dejanjem teroristične skupine skriva veliko interesov precej večjih akterjev v mednarodnih odnosih. Vsekakor moramo ugotoviti, da so v teroristično dejavnost zajeti tudi tisti, ki skrbijo za oborožitev terorističnih skupin, in tisti, ki jih miselno vzgajajo za teroristična dejanja. Teroristi niso le tisti, ki so neposredno vpleteni v krvava dejanja, temveč širok splet organizacijskih in miselnih podpornikov in privržencev terorističnih dejanj.

Po vsem povedanem lahko sklenemo, da je terorizem nujno širši pojav, ki mora sprejemati tudi širše spodbude in imeti širše temelje za svoja dejanja. Vendar pa se mora ta širša miselna in finančna podpora terorizmu zato tudi zavedati svoje soodgovornosti za teroristična dejanja.

7. SEZNAM LITERATURE

1. **ABOUT THE S/V RAINBOW WARRIOR;**
<http://archive.greenpeace.org/~comms/rw/rwabout.html>, (20.06.2003).
2. **ACHILLE LAURO HIJACKING;**
<http://www.terrorismvictims.org/terrorists/achille-lauro.html>, (20.06.2003).
3. **AHMED**, Abu Taher Salahuddin (2002): *The Nature and Outcome of States Response to International Terrorism*, V: Grover, Verinder (ur.): Enciclopaedia of international terrorism 1 – Terrorism: history and development, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 235-247.
4. **ANDRASSY**, Juraj (1984): *Međunarodno pravo*, 8. izdaja, Školska knjiga, Zagreb.
5. **ARABIC NEWS**,
<http://www.arabicnews.com/ansub/Daily/Day/021207/2002120711.html>, (12.06.2003).
6. **BADEY**, J. Thomas (1998): *Defining International Terrorism: A pragmatic Approach*, Terrorism and Political Violence, let.10, št.1, str. 90-107.
7. **BEBLER**, Anton (1985): *Carl von Clausewitz in klasična teorija vojne*, Časopis za kritiko znanosti, let. 15, št. 75-76, Ljubljana, str.: 3-17.
8. **BENKO**, Vlado (1977): *Mednarodni odnosi*, Založba obzorja, Maribor.
9. **BENKO**, Vlado (1997): *Znanost o mednarodnih odnosih*, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
10. **BLANCHE**, Ed (2001): *Europe's terror trials point finger at Libya*, Jane's Intelligence Review, let. 13, št. 5, str. 16 – 19.
11. **BOMBING OF PAN AM FLIGHT 103 OVER LOCKERBIE;**
<http://history1900s.about.com/library/weekly/aa051800a.htm>, (13.05.2003).
12. **BOURINET**, Jacques (1997): *The Economic Analysis of Terrorism*, V: Higgins, Rosalyn in Flory, Maurice (ur.): Terrorism and International Law, Oxford University Press, London, str. 4-12.
13. **BRUMBERG**, Daniel (2002): *Hezbollah*, V: Microsoft Encarta Encyclopedia 2002, multimedijaska enciklopedija.
14. **CARGO DOOR WEBSITE;**
<http://www.corazon.com/TWA800PA103UA811.html>, 13.05.2003).
15. **CHOMSKY**, Noam (1985): *Intervention in Vietnam and Central America: Parallels and Differences*, let. 37, št. 4, str. 1 – 29.

16. **CIA – THE WORLD FACTBOOK 2002;**
<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/index.html>, (22.06.2003).
17. **CIA – THE WORLD FACTBOOK 2002 – IRAN;**
<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/ir.html> , (02.06.2003).
18. **CIA – THE WORLD FACTBOOK 2002 – IRAQ;**
<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/iz.html>, (02.06.2003).
19. **CIA – THE WORLD FACTBOOK 2002 – ISRAEL;**
<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/is.html>, (02.06.2003).
20. **CIA - THE WORLD FACTBOOK 2002 – FRANCE;**
<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/fr.html>, (02.06.2003).
21. **CIA – THE WORLD FACTBOOK 2002 – LIBYA;**
<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/ly.html>, (02.06.2003).
22. **CIA - THE WORLD FACTBOOK 2002 – LIBYA;**
<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/ly.html>, (02.06.2003).
23. **CIA – THE WORLD FACTBOOK 2002 – USA;**
<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/us.html>, (02.06.2003).
24. **CORERA**, Gordon (2003): *Special Operations Forces take care of war on terror*, Jane's Intelligence Review, let. 15, št. 1, str. 42 – 47.
25. **CVRTILA** Vlatko, **GRIZOLD** Anton, **TATALOVIĆ** Siniša (1999): *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
26. **ČUČEK**, Janez (1981): *Terorizem*, Cankarjeva založba, Ljubljana.
27. **DECLARATION ON PRINCIPLES OF INTERNATIONAL LAW FRIENDLY RELATIONS AND CO-OPERATION AMONG STATES IN ACCORDANCE WITH THE CHARTER OF THE UNITED NATIONS (1970);**
<http://www.hku.edu/law/conlawhk/conlaw/outline/Outline4/2625.htm>, (01.06.2003).
28. **DERIAN**, Der James (1992): *Antidiplomacy – spies, terror, speed, and war*, Blackwell Publishers, Cambridge ZDA.
29. **VIR 49: DESERT ONE;**
<http://www.afa.org/magazine/jan1999/0199desertone.asp>, (22.06.2003).
30. **DID LIBYA REALLY DESTROY PAN AM 103? OR IS THERE A COVER-UP?;**
<http://www.wrmea.com/archives/december01/0112017.html>, (13.05.2003).
31. **DIMITRIJEVIĆ**, Vojin (1980): *Međunarodni terorizam*, Arhiv za pravne i društvene nauke, let. 66, št. 1-2, str. 23-44.
32. **DIMITRIJEVIĆ**, Vojin (1985): *Strahovlada*, Biblioteka Rad, Beograd.

33. **DIMITRIJEVIĆ**, Vojin (2000): *Terorizam 2. izdaja*, Samizdat, Beograd.
34. **DNEVNIK – LIBIJA SE VRAČA SKOZI STRANSKA VRATA**;
<http://www.dnevnik.si/clanekb.asp?id=27179>, (15.04.2003).
35. **ESHEL**, David (2002): *Israel refines its pre-emptive approach to counterterrorism*, Jane's Intelligence Review, let. 14, št. 9, str. 20 – 22.
36. **FROMKIN**, David (1975): *The Strategy of Terrorism*, Foreign Affairs, let. 53, str. 680-695.
37. **GATLUNG**, Johan (2002): *On Causes of Terrorism and their Removal*, V: Grover, Verinder (ur.): Enciclopaedia of international terrorism 1 – Terrorism: history and development, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 37 – 48.
38. **GERŠAK**, Teodor (1992): *Ne prinaša žrtev samo vojna*, Revija Obramba, Defensor, let. 24, št. 6, str. 8 - 14.
39. **GODINA**, Klementina (2002): *Teroristični napadi na diplomatske predstavnike*, Diplomsko delo, FDV, Ljubljana.
40. **GUNARATNA**, Rohan (2001): *Al-Qaeda's infrastructure in Asia*, Jane's Intelligence Review, let. 14, št. 1, str. 18 – 21.
41. **HOFFMANN**, Bruce & **CLARIDGE**, David (1998): *The RAND – St. Andrews Chronology of International terrorism – 1994*, Terrorism and Political Violence, let. 7, št. 4, str. 178-229.
42. **HOLLIS**, Martin & **SMITH**, Steven (1990): *Explaining and Understanding International Relations*, Clarendon Press, Oxford.
43. **HOO**, Soo Kevin, **GOODMAN**, Seymour & **GREENBERG**, Laurence (1997): *Information Tehnology and the Terrorist Threat*, Survival, let. 39, št. 3, str. 135-155.
44. **INTELLIGENCE FUNDING**;
<http://www.cdi.org/terrorism/intel-funding-pr.cfm>, (10.07.2003).
45. **INTERNATIONAL CONVENTION AGAINST TAKING HOSTAGES**;
http://www.undcp.org/bin/printer_friendly.cgi, (06.04.2003).
46. **INTERNATIONAL CONVENTION FOR THE SUPPRESSION OF THE FINANCING OF TERRORISM**;
http://www.unodc.org/unodc/terrorism_conventions.html, (27.05.2003).
47. **IRAN HOSTAGE CISIS**;
<http://www.terrorismvictims.org/terrorists/iran-hostage-crisis.html>, (10.06.2003).
48. **IRAQ NACIONAL FRONT**;
<http://www.iraqinat.com/iraqrepv1n73.htm>, (12.06.2003).

49. **JANNEY**, Hailes (2001): *Somalia provides unsafe haven for extremist Islamic groups*, Jane's Intelligence Review, let. 14, št. 1, str. 16 – 17.
50. **JEAN**, Patrice (1997): *The Jurisprudence of the European Commission and Court of Human Rights with Regard to Terrorism*, V: Higgins, Rosalyn in Flory, Maurice (ur.): *Terrorism and International Law*, LSE & Routledge, London, str. 217-250.
51. **JENKINS**, Brian, M. (1998): *International Terrorism: A New Mode of Conflict*, V: Carlton, David in Schaerf, Carlo (ur.): *International Terrorism and World Security*, št. 16, str. 13-19.
52. **JERAJ**, Julij, (1993): *Terorizem in mednarodna skupnost*, Diplomsko delo, FDV, Ljubljana.
53. **JEVNIKAR**, M. Kristina (2002): *Odvisnost Libanona od Sirije*, Diplomsko delo, FDV, Ljubljana.
54. **KARANOVIĆ**, Milivoje (1976): *Pojam terorizma*, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, let. 4, št. 2, str. 219 – 234.
55. **KAZENSKI ZAKONIK RS**;
http://www2.gov.si/zak/zak_vel.nsf/zakposop/1994-01-2167?OpenDocument
56. **KHANDURI**, P.N. (2002): *Terrorism*, V: Grover, Verinder (ur.): *Enciclopaedia of international terrorism 1 – Terrorism: history and development*, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 48 - 57.
57. **KLEINMAN**, Howard M. (1987): *Disappearances in Latin America: A Human Rights Perspective*, NY University Journal of Law and Politics, let. 19, št. 4, str. 1033 – 1060.
58. **KODRIČ**, Lidija & **VUK**, Pavel (1999): *Terorizem – grožnja mednarodni varnosti 1: Je možen spopad s terorizmom*, Revija Obramba, let. 31, št. 11, str. 8-9.
59. **KOUFA**, Kalliopi (2002): *On Defining Terrorism and Other Matters*, V: Grover, Verinder (ur.): *Enciclopaedia of international terrorism 1 – Terrorism: history and development*, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 9-13.
60. **KOVŠCA**, Alojz (1996): *Terorizem – tehnika zastraševanja civilnega prebivalstva*, Diplomsko delo, FDV, Ljubljana.
61. **KRUNIČ**, Zoran (1997): *Strategija posrednega nastopanja*, Unigraf, Ljubljana.
62. **KUČUK**, Ejub (1980): *Politički terorizam kao sredstvo psihološkog rata i propagande*, Arhiv za pravne i društvene nauke, let.66, št. 1-2, Beograd, str. 185-196.
63. **KUERBITZ**, Ronald J. (1988): *The Bombing of Harrods: Norms against Civilian Targeting*, V: Reisman, Michael W. in Willard, Andrew R. (ur.): *International Incidents – The Law That Counts in World Politics*, Princeton University Press, Princeton, New York, str. 238- 262.

64. **LAQUEUR**, Walter (1986): *Reflection on Terrorism*, Foreign Affairs, let. 66, št. 1, str. 86-100.
65. **LATINSKO – SLOVENSKI SLOVAR** (1972): *pojem: »Terror«*, DZS, Ljubljana, str. 535.
66. **LEE**, T. Luke (1991): *Consular Law and Practice*, 2.izdaja, Oxford University Press, Oxford.
67. **MANI**, V.S. (2002): *International Terrorism – Is Definition Possible?*, V: Grover, Verinder (ur.): Enciclopaedia of international terrorism 1 – Terrorism: history and development, Deep & Deep Publcatons, New Delhi, str. 65 - 70.
68. **MARCHETTI**, Victor & **MARKS**, John D. (1976): *CIA in kult obveščevalne dejavnosti*, Mladinska knjiga, Ljubljana.
69. **MATE**, Dragutin (1989): *Državni terorizem*, Diplomsko delo, FSPN, Ljubljana.
70. **MIDDLE EAST INTELLIGENCE BULLETIN**;
http://www.meib.org/articles/0301_11.htm, (12.06.2003).
71. **MIHOLIČ**, Andrej (2002): *Cena varnosti*, Ampak: mesečnik za kulturo, politiko in gospodarstvo, let. 3, št. 12, str. 24.
72. **MUSHKAT**, Roda (2002): *»Tehcnical« Impediments on the Way to Universal Definition of International Terrorism*, V: Grover, Verinder (ur.): Enciclopaedia of international terrorism 1 – Terrorism: history and development, Deep & Deep Publcatons, New Delhi, str. 14-35.
73. **NATEK**, Karel (2000): *Države sveta 2000 - Izrael*, Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 260-264.
74. **ODC – CONVENTION AGAINST TERRORISM**;
http://www.unodc.org/unodc/terrorism_conventions.html, (15.03.2003).
75. **OPERATION EAGLE CLAW**;
<http://www.specwarnet.com/miscinfo/eagleclaw.htm>, (22.06.2003).
76. **PALESTINE FACTS**;
http://www.palestinefacts.org/pf_1967to1991_achille_lauro.php, (20.06.2003).
77. **PAŠANSKI**, Milan (1986): *Ugrožavanje bezbednosti diplomatsko-konzularnih predstavnika i dobara koje koriste, kao i sredstva transporta i veze, aktima međunarodnog političkog terorizma u periodu 1946-1984 godine*, Doktorska dizertacija, FSPN, Ljubljana.
78. **PAŠANSKI**, Milan (1987): *Savremene kamikaze: terorizam i diplomatija*, Književne novine, Beograd.
79. **PATTERNS OF GLOBAL TERRORISM**;
<http://www.usis.usemb.se/terror/rpt2002/introduction.html>, (02.06.2003).

80. **PATTERNS OF GLOBAL TERRORISM 2002 – APPENDIX H;**
http://www.usis.usemb.se/terror/rpt2002/appendix_h.html, (04.06.2003).
81. **PATTERNS OF GLOBAL TERRORISM – OVERVIEW OF STATE-SPONSORED TERRORISM;**
http://www.usis.usemb.se/terror/rpt2002/overview_of_state-sponsored_terrorism.html,
(12.06.2003).
82. **PETRIČ**, Ernest & **STANIČ**, Gojko (1978): *Sodobni politični terorizem*, Družbeno izobraževanje, DDU Univerzum, Ljubljana.
83. **PIEKALKIEWICZ**, Janeusz (1981): *Dolga roka Izraela*, Založba Borec, Ljubljana, str. 301 – 310.
84. **POLITIČKA ENCIKLOPEDIJA** (1975): Savremena administracija, Beograd.
85. **PRABHA**, Kshitij (2002): *Terrorism as an Instrument of Foreign Policy*, V: Grover, Verinder (ur.): Enciclopaedia of international terrorism 2 – Terrorism in World Countries, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 112 - 118.
86. **PROJECT BABYLON SUPERGUN / PC-2;**
<http://www.globalsecurity.org/wmd/world/iraq/supergun.htm>, (20.06.2003).
87. **PURG**, Adam (1989): *Politološke razsežnosti mednarodnega terorizma*, Magistrsko delo, FDV, Ljubljana.
88. **PURG**, Adam (1997): *Boj proti mednarodnemu terorizmu*, VPVŠ, Ljubljana.
89. **RAINBOW WARRIOR BOMBING – 1985;**
<http://www.aucklandcitypolice.govt.nz/History/warrior.htm>, (20.06.2003).
90. **RAMACHANDRA**, G. P. (2002A): Understanding Terrorism, V: Grover, Verinder (ur.): Enciclopaedia of international terrorism 2 – Terrorism in World Countries, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 80- 95.
91. **RAMACHANDRA**, G. P. (2002B): *International Terrorism – A Case Study of the Korean Airliner Intrusion and the Rangoon Explosion*, V: Grover, Verinder (ur.): Enciclopaedia of international terrorism 2 – Terrorism in World Countries, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 3 - 15.
92. **RANA**, Swadesh (2002): *International Terrorism: A Mode of Combat*, V: Grover, Verinder (ur.): Enciclopaedia of international terrorism 1 – Terrorism: history and development, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 106-116.
93. **REŽONJA**, Iztok (2000): *Vloga strategije posrednega nastopanja pri razpadu SFRJ*, Diplomsko delo, FDV, Ljubljana.

94. **ROŠKER, S. Jana** (1998): *O negaciji negativne utopije ali o čudežni preobrazbi volka v ovčje krzno: etika levičarskega terorizma*, V: Lukšič, Andrej (ur.): Časopis za kritiko znanosti – oborožene utopije, ŠOU – Študentska založba, Ljubljana, str. 75-83.
95. **RUSSETT, Bruce & STARR, Harvey** (1996): *Svetovna politika*, FDV, Ljubljana.
96. **SARIN, Parmodh** (2002)): *Terrorism*, V: Grover, Verinder (ur.): Enciclopaedia of international terrorism 1 – Terrorism: history and development, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 58-64.
97. **SECURITY COUNCIL PRESS RELEASE**,
<http://www.un.org/News/Press/docs/1999/19990408.sc6664.html>, (13.05.2003).
98. **SHUJA, Sharif M.** (2002): *Terrorism – A Special Problem: Nacional or Transnacional?*, V: Grover, Verinder (ur.): Enciclopaedia of international terrorism 1 – Terrorism: history and development, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 222-234.
99. **SIMPOZIJ: VARNOST IN EKONOMIJA V PROMETNIH SISTEMIH**;
<http://www-lt.fe.uni-lj.si/ezs/ISEP2002/intro-slo.html>, (03.03.2003).
100. **SLOVAR SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA** (1991): »Teror«, 5. knjiga, DZS, Ljubljana, str. 71.
101. **STATE-SPONSORED WMD TERRORISM: A GROWING THREAT?**;
<http://www.terrorism.com/analysis/quillen-wmd-terrorism.pdf>, (10.05.2003).
102. **STOJANOVIĆ, Radoslav** (1982): *Sila i moč u međunarodnim odnosima*, Radnička štampa, Beograd.
103. **STRINDBERG, Anders** (2002): *USA hardens stance against Syria*, Jane's Intelligence Review, let. 14, št. 6, str. 40 – 43.
104. **TERRORIST'S ATTACKS**;
<http://fcp.state.gov/documents/organisation/13396.pdf> , (04.06.2003).
105. **TERRORISM: QUESTIONS & ANSWERS – IRAN**;
<http://cfrterrorism.org/sponsors/iran.html>, (10.06.2003).
106. **TERRORISM: QUESTIONS & ANSWERS – IRAQ**;
<http://cfrterrorism.org/sponsors/iraq.html>, (10.06.2003).
107. **TERRORISM: QUESTIONS & ANSWERS – LIBYA**;
<http://cfrterrorism.org/sponsors/libya.html>, (10.06.2003).
108. **TERRORISM: QUESTIONS & ANSWERS – SUDAN**;
<http://cfrterrorism.org/sponsors/sudan.html>, (10.06.2003).
109. **THE BOMBING OF THE WARRIOR**;
<http://archive.greenpeace.org/~comms/rw/pkbomb.html>, (20.06.2003).

110. **THE DAILY STAR, LEBANONWIRE;**
<http://www.lebanonwire.com/0212/02120514DS.asp>, (12.06.2003).
111. **THE ISRAELI INTELLIGENCE SERVICES; DECEPTION AND COVERT ACTION OPERATION**
<http://www.rickard.karoo.net/conceptslong2.html>, (20.06.2003).
112. **THE NATIONAL SECURITY STRATEGY OF THE USA;**
<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss3.html> (04.06.2003).
113. **THE TERRORISM RESEARCH CENTER;**
<http://www.terrorism.com/terrorism/Essay1.shtml>, (03.03.2003).
114. **THOMAS**, Gordon (1999): *Skrivnostna zgodba Mosada*, Učila International, Tržič.
115. **TOMAŠEVSKI**, Katarina (1983): *Izazov terorizma – problemi suzbijanja terorizma v mednarodni zajednici*, Niro »Mladost«, Beograd.
116. **TYAGI**, Yogesh K. (2002): *Political Terrorism: National and International Dimensions*, V: Grover, Verinder (ur.): *Enciclopaedia of international terrorism 1 – Terrorism: history and development*, Deep & Deep Publications, New Delhi, str. 189 – 209.
117. **TYPES OF TERRORISM;**
<http://cfrterrorism.org/terrorism/types.html#Q6>, (01.06.2003).
118. **VERBINC**, France (1994): *Slovar tujk*, 11. izdaja, Cankarjeva založba, Ljubljana.
119. **WHAT REALLY HAPPENED TO PAN AM FLIGHT 103;**
<http://www.davidicke.com/icke/articles2/flight103.html>, (13.05.2003).
120. **WILKINSON**, Paul (1984): *State-sponsored international terrorism: the problem of response*, *World Today*, let. 40, št. 7, str. 292-297.
121. **WORLD LAW / SPAIN;**
<http://jurist.law.pitt.edu/world/spaincor3.htm>
122. **ZAGORAC**, Dean (2001): *Novi val nadzorovanja komunikacij*, *Dnevnik*, 19.10.2001. (http://www.gape.org/gapes/prispevki/nadzorovanje_komunikacij.htm)
123. **ZAULI**, Al Fauk (1981): *Teroristični akti Izraela prema Iraku i međunarodno pravo*, *Međunarodna politika*, let. 15, št. 750-751, str. 13- 25.
124. **ŽABKAR**, Anton (1992): *Terorizem in vojaška strategija (1)*, *Teror – strašen, nam tako domač pojav*, *Revija Obramba*, let. 14, št. 5, str. 10-12.